

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINA DEVAM EDEN
5-6 YAŞ ÖĞRENCİLERİNİN YARATICILIK
DÜZEYLERİNİN YAŞ, CİNSİYET VE EBEVEYN EĞİTİM
DURUMLARINA GÖRE İNCELENMESİ: EREĞLİ ÖRNEĞİ**

**Hazırlayan
Zeynep ATAY**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Abdülkadir KABADAYI**

KONYA-2009

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Zeynep ATAY

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Zeynep ATAY tarafından hazırlanan “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5-6 Yaş Öğrencilerinin Yaratıcılık Düzeylerinin Yaş, Cinsiyet Ve Ebeveyn Eğitim Durumlarına Göre İncelenmesi: Ereğli Örneği” başlıklı bu çalışma 04/11/2009 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı

Danışman ve Üyeler

İmza

ÖNSÖZ

Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı için yapılan bu araştırma okul öncesi çağındaki 5- 6 yaş grubu çocukların yaratıcılıkları ile yaş, cinsiyet ve sosyokültürel özellikler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

Bu araştırmanın planlanması ve yürütülmesi sırasında benden değerli yardımlarını esirgemeyen Sayın Danışman Hocam Yard. Doç. Dr. Abdülkadir KABADAYI' ya ve benim bugüne kadar gelmemde beni her zaman destekleyen aileme en önemlisi babama içtenlikle teşekkür ederim.

Zeynep ATAY

ÖZET

Bu araştırma Okul Öncesi çağındaki 5-6 yaş grubu çocukların yaratıcılık düzeylerinin belirlenmesi ve çocukların yaratıcılığında yaş, cinsiyet ve ebeveyn eğitim durumlarının etkisinin ne derece olduğu ve bunların yaratıcılığın boyutları olan akıcılık, esneklik, orijinallik ve zenginleştirme ile arasında bir ilişki bulunup bulunmadığının incelenmesi için yapılmıştır.

Araştırma Konya ili Ereğli ilçesinde bulunan anasınıfı ve anaokulu öğrencilerinden 5-6 yaş grubu kız ve erkek öğrencilerin oluşturduğu 76 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Bu öğrencileri 16 öğrenci beş yaş kız ve 16 öğrenci beş yaş erkek, 23 öğrenci altı yaş kız, 21 öğrenci altı yaş erkek oluşturmaktadır.

Araştırmanın yapıldığı okullar Konya Ereğli ilçesinde bulunan Musa Karabaş Anaokulu, Kız Meslek Lisesi Anaokulu, Gazi İlköğretim Okulu Anasınıfı ve Aşağı Gündelen İlköğretim Okulu Anasınıfı'ndan oluşmaktadır.

Veri toplama aracı olarak Torrance Yaratıcı Düşünce Testi Form A Testi uygulanmış ve çocukların kişisel bilgilerini elde etmek amacıyla çocukların isimleri alınmaksızın ailelere kişisel bilgi formları gönderilmiştir. Elde edilen verilerin istatistiksel değerlendirilmesinde kıkare testi kullanılmıştır.

Çocukların yaşları ile akıcılık puanları arasında anlamlı ($p > 0,05$) bir ilişki bulunmamıştır. Çocukların yaşları ile esneklik puanları arasında anlamlı ($p > 0,05$) bir ilişki bulunmamıştır. Çocukların yaşları ile orijinallik puanları arasında anlamlı ($p < 0,05$) bir ilişki bulunmuştur. Çocukların yaşları ile zenginleştirme puanları arasında anlamlı ($p < 0,05$) bir ilişki bulunmuştur.

Çocukların cinsiyetleri ile akıcılık puanları arasında anlamlı ($p < 0,05$) bir ilişki bulunmuştur. Çocukların cinsiyetleri ile esneklik puanları arasında anlamlı

($p < 0,05$) bir ilişki bulunmuştur. Çocukların cinsiyetleri ile orijinallik puanları arasında anlamlı ($p > 0,05$) bir ilişki bulunmamıştır. Çocukların cinsiyetleri ile zenginleştirme puanları arasında anlamlı ($p < 0,05$) bir ilişki bulunmuştur.

Çocukların anne-baba eğitim durumu ile akıcılık puanları arasında anlamlı ($p < 0,05$) bir ilişki bulunmuştur. Çocukların anne- baba eğitim durumu ile esneklik puanları arasında anlamlı ($p > 0,05$) bir ilişki bulunmamıştır. Çocukların anne-baba eğitim durumu ile orijinallik puanları arasında anlamlı ($p > 0,05$) bir ilişki bulunmamıştır. Çocukların anne-baba eğitim durumu ile zenginleştirme puanları arasında anlamlı ($p < 0,05$) bir ilişki bulunmuştur.

SUMMARY

This research has been done to become definite the level of creativity of the children (between 5-6) in preschool period and it has been done to understand the effect of age,sex and case of parents educations in the creativity of children.It has studied if there is a relationship between age,sex,case of parents educations and originality,flexibility,fluency or not.

This research consists of 76 preschool students in Konya Ereğli. The schools which have been done research are Musa Karabaş Kindergarten, Kız Meslek Lisesi Kindergarten, Gazi Primary School Kindergarten and Aşağı Gündelen Primary School Kindergarten.As a means of gathering data,Creativity Thinking Test Form A has been carried out and to know the personal information forms have been sent to the families without taking the name of the children.It has been used kikare test in evaluating the data.

It hasn't been found a meaningful ($p > 0,05$) relation between children's age and their fluent points. It hasn't been found a meaningful ($p > 0,05$) relation between children's ages and their elasticity points. It has been found a meaningful ($p < 0,05$) relation between children's ages and their originality points. It has been found a meaningful ($p < 0,05$) relation between children's ages and their ability of getting rich points.

It hasn't been found a meaningful ($p < 0,05$) relation between children's sexes and their fluent points. It has been found a meaningful ($p < 0,05$) relation between sexes and their elasticity points. It hasn't been found a meaningful ($p > 0,05$) relation between children's sexes and their originality points. It has been found a meaningful ($p > 0,05$) relation between children's sexes and their ability of getting rich points.

It has been found a meaningful ($p > 0,05$)relation between children's parents' education situations and their fluent points. It hasn't been found a meaningful ($p > 0,05$) relation between children's parents' education situations and their elasticity points. It hasn't been found a meaningful ($p > 0,05$) relation between children's parents' education situations and children's originality points. It has been found a meaningful ($p > 0,05$)relation between children's parents' education situations and children's ability of getting rich points.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
İÇİNDEKİLERvi
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	x
BÖLÜM I	1
I.1. GİRİŞ.....	1
I.2. Araştırmanın Amacı	4
I.3. Problem Cümlesi	4
I.4. Alt Problemler	5
I.5. Araştırmanın Önemi	5
I.6. Varsayımlar.....	5
I.7. Araştırma Sayıltıları	6
I.8. Araştırma Sınırlılıkları	6
I.9. Tanımlar.....	6
BÖLÜM II	8
II.1. YARATICILIK KAVRAMI.....	8
II.1.1. YARATICILIĞA AİT SÜREÇLER	11
II.1.1.1. Algı.....	11
II.1.1.2. İmge.....	11
II.1.1.3. Duygu	12
II.1.1.4. Simgeler.....	12
II.1.1.5. İmgelem (Hayal Zenginliği)	12
II.1.1.6. Mecaz	13
II.1.2. YARATICI DÜŞÜNME KURAMLARI	13
II.1.2.1. Psikonanalitik Kuram	13
II.1.2.2. Gestalt Kuramı	14

II.1.2.3. Algısal Kuram	14
II.1.2.4. İnsancıl Kuram	15
II.2. YARATICILIĞIN GELİŞİM DÖNEMLERİ.....	15
II.2.1. Okul öncesi Dönemde Yaratıcılığın Gelişimi	17
II.2.2. Doğumdan İki Yaşa Kadar	20
II.2.3. İkidenden Dört Yaşa Kadar	22
II.2.4. Dörtten Altı Yaşına Kadar	23
II.3. ÇOCUKTA YARATICILIĞIN GELİŞTİRİLMESİ	23
II.3.1. Yaratıcı Çocukların Genel Özellikleri.....	29
II.4. YARATICILIĞIN DESTEKLENMESİNDE AİLENİN ROLÜ.....	30
II.4.1. Anne-Baba Yaklaşımları	33
II.4.1.1. Denetleyici Yaklaşım	33
II.4.1.2. Destekleyici Yaklaşım.....	36
II.4.1.3. Pasif Yaklaşım.....	37
II.4.2. Yaratıcılığın Ortaya Çıkmasını Engelleyen Anne-Baba Tutumları	38
II.5. YARATICILIĞIN DESTEKLENMESİNDE OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARININ ROLÜ	39
II.5.1. Yaratıcılıkta Öğretmenin Yapması Gerekenler	42
BÖLÜM III.....	44
III.1 YÖNTEM	44
III.1.1 Araştırma Modeli	44
III.1.2. Çalışma Grubu.....	44
III.1.3. Veri Toplama Araçları.....	45
III.1.3.1. Kullanılan Ölçek	45
III.1.3.2. Resim Oluşturma	47
III.1.3.3. Resim Tamamlama	47
III.1.3.4. Paralel Çizgiler.....	47
III.1.4. Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi	48

BÖLÜM IV	49
IV.1. BULGULAR VE YORUM	49
BÖLÜM V	59
V.1. SONUÇ VE ÖNERİLER	59
KAYNAKÇA	63
EKLER	70

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Yaş ile yaratıcı düşünce ilişkisi

Tablo 2: Cinsiyet ile yaratıcı düşünce ilişkisi

Tablo 3: Annenin eğitimi ile yaratıcı düşünce ilişkisi

Tablo 4: Babanın eğitimi ile yaratıcı düşünce ilişkisi

KISALTMALAR

- TYDT : Torrance Yaratıcı Düşünce Testi
 X^2 : Kikare Testi
 \bar{X} : Aritmetik Ortalama
Ss : Standart Sapma

BÖLÜM I

I.1.GİRİŞ

Yaratıcılık, bilim adamlarının uzun süredir üzerinde önemle durduğu bir konudur. Yaratıcılık nedir? Yaratıcı insanlar kimlerdir? Yaratıcılık geliştirilebilir mi? gibi sorular bu güne kadar hep sorula gelmiştir. İnsanların sahip oldukları bireysel özellikler, zekâ, kişilik ve fiziksel gelişme gibi alanlarda kendini gösterir. Diğer bireysel özellikler de yaratıcılıkla ilgilidir. Yaratıcılığın doğuştan geldiği, doğuştan yaratıcı olmayan insanın sonradan yaratıcı olamayacağı görüşü artık terk edilmekte ve iyi bir eğitimle herkesin yaratıcı olabileceği görüşü artık ağır basmaktadır (Özer, 1991: 50).

Yaratıcılık, kişilerin doğuştan getirdikleri bir özelliktir. Her insanda az veya çok bazı yaratıcı belirtiler ve özellikler vardır. Yaratıcılık, sınırları olmayan, geliştirilebilen bir eylemdir. Öğrenilmez fakat uygun koşullar sağlandığı takdirde geliştirilebilir (<http://www.umutdolu.com>).

Yaratıcılık, tek başına bir süreç, yalnız tanımlanabilecek bir etkinlik değildir. Yaratıcılık tüm duygusal ve zihinsel etkinliklerde, her türlü çalışma ve uğraşın içinde vardır (Eratay, 1993: 40).

Rawlinson'a göre, istisnasız her insanda yaratıcılık yeteneği vardır. Küçük yaşta çocukların kendi başlarına veya arkadaşları ile oynadıkları oyunlar incelendiği zaman yaratıcılık yetenekleri görülebilir. Fakat çocuk büyüdükçe yaratıcı yetenekleri dışarıdan etkilerle başka yeteneklerin altında örtülü kalmaya başlar. Okul yaşantısı, eğitime yönelik rutin davranışlar gerektirdiğinden yaratıcılık yeteneğini baskı altına almaktadır (Akt: Dikici, 2001).

Bu güne kadar yaratıcılıkla ilgili birçok tanım yapılmıştır. Yaratıcılık her bireyde var olan ve insan yaşamının her bölümünde bulunabilen bir yeti, günlük yaşamdan bilimsel çalışmalara dek uzanan geniş bir alanı içine alan süreçler bütünü, bir tutum ve davranış biçimidir (San, 1979: 177).

Yaratıcılık, olmayan bir şeyi hayal edebilme, bir şeyi herkesten farklı yollarla yapabilme ve yeni fikirler geliştirebilme yeteneğidir. Başka bir deyişle yaratıcılık herkesin gördüğü şeyi aynı görüp onunla ilgili farklı şeyler düşünebilmektir. Yaratıcılık günlük olaylara ve nesnelere herkesten farklı bakabilmek ve farklı yaklaşım tarzı geliştirebilmektir. Yaratıcılık, olağan, günlük şeylerin özel olmasını, özel şeylerin de daha çok günlük hayata girip doğal şeyler olmasını sağlar (<http://www.egitim.aku.edu.tr>).

Getzels; "yaratıcılık ister bilimde olsun, ister başka bir alanda, sezgi ve akılcı imgelemin ve özümleme yetisinin, düşlemenin, denetimin ve düşüncenin iraksak ve yakınsak yönlerinin birliğine dayanır." demektedir (Akt: Eratay, 1993: 41).

Yaratıcılığı sadece bilimle ve sanatla sınırlamamak gerekir. Yaratıcı düşünme yaşamımızın her alanında kullanılacak bir düşünme becerisidir. Ne kadar küçük yaşlarda öğrenilebilirse o derece etkili olur. Küçük yaşlardan itibaren eğitimle desteklenip yüreklendirilen yaratıcı düşünme becerisi, çocuğun tüm hayat macerasını farklı kurgulatabilecektir. Bu becerilerin kazanılması çocuklara sadece karşılaştığı problemleri daha kolay çözmeleri için yardımcı olmakla sınırlı yetiler vermeyecektir. Böyle düşünebilen çocukların kendilerine güvenleri ve sorunlarla baş edebilme becerileri de artacak, çevrelerindeki her şeye geniş bir perspektiften bakabilecekler hatta olaylara daha olumlu yaklaşabileceklerdir (Özözer, 2008: 284).

Öğrenmenin kökeni meraklı olmak ve hayret edebilmektir. Eğer insanlar meraklı değilse dünyanın gerçekte nasıl işlediğini göremezler. Merak doğuştan

gelir, ancak açık fikirli olmayı ve sorgulamayı destekleyen bir eğitimle teşvik edebilir. Eğer öğrencilerin açık olmasına, sunulan yeni materyalleri sorgulamalarına ve yeni, cesur fikirler öne sürmelerine izin verirsek daha iyi bir eğitim sistemini takip etmiş oluruz. Bu, yaratıcı enerjilerini açığa çıkaracak öğrencilere yardımcı olmak açısından çok önemlidir (Rowe, 2007: 132).

Yaratıcı eğitimin amacı, önceki kuşakların yaptıklarını yinelemek değil, bunların üzerine bir şeyler koyabilmek, tasarıya, yaratıcılığa, düşünmeye, özgünlüğe, meraka, buluşa, araştırmaya yöneliktir. Önüne konulanın ezberi değil, sorgulanması ve katılım önemlidir. Eğitimde, bu nedenle yaratıcı bireyin psikolojik özellikleri bilinmesi gerekir. Çünkü yaratıcılık eğitimle geliştirilebilir (<http://www.fotografya.gen.tr>).

Yaratıcılık çok boyutlu düşünen bir aklın ürünüdür. Farklı alanlardaki yoğunluğu kişiden kişiye değişir. Yaratıcılık kalıtım, yaşanılan ortam, kültürel özellikler, aile ve eğitim yaşantıları ile farklılaşır. Her insan aynı alanda yaratıcı olamayacağı gibi, aynı derecede yaratıcı da olamaz (Turla, 2004: 16).

Yaratıcılık sadece sanatçılara özgü bir yetenek değildir. Doğuştan gelen bir yetenek olan yaratıcılığın gelişmesi ve ilerlemesi için uygun ortam ve çevre koşullarının sağlanması gerekmektedir. Yaratıcı bir ortam, kısıtlayıcı, otoriter ve aşırı derecede yapılandırılmış olmamalıdır. Yaratıcılığın açığa çıkarılmasında önemli role sahip olan öğretmen, kendine güvenen, bilgili, doğal, içten ve coşku dolu olmalıdır. Çocukların yaratıcı ve üretici olmaları için ilk şart onların serbest olmaları ve ellerindeki araçları çekinmeden ve korkmadan kullanabilmeleridir (Aral, 1999: 16).

Yaratıcılık yeteneği çocukta doğuştan var olmasına ve gelişmeye hazır olmasına rağmen, ev veya okul ortamında çocuğun yaratıcılığını engelleyen bir çevre oluşması bu yeteneğin engellenmesine neden olmaktadır. Kalabalık sınıflar,

ezberciliğe dayanan bir eğitim sistemi, katı kuralcı otoriter bir disiplin anlayışı, başarının üzerinde aşırı derecede durulması, alaycı tutum, bazı kültürel yaptırımlar ve değer yargıları da yaratıcılığın gelişimini engelleyen sosyal etkenlerdir (<http://kesan.meb.gov.tr>).

Yaratıcılıkta bilinen şeyler, icatlar, yapılar yeni bir biçimde kullanılır ve birleştirilir. Ancak çocuğun hayal gücü yasaklarla engellenirse çok kolay sönebilir. Dolayısıyla çocukların hayal gücünün evde, okulda, oyun bahçesinde yani yetişkinle çocuğun bir arada olduğu her yerde beslenmesi gerekir (Gönen, vd., 1998 :11).

Çocuğun her şekilde bütün gelişim alanlarıyla bir bütün olarak düşünülmesi, kendini ifade edebilecek ortamlar sağlanması, aile ve öğretmenin çocuğu bir birey olarak düşünmesi ve ona göre hareket etmesi çocukta yaratıcılığın gelişmesini sağlayacaktır.

Bütün bu açıklamalar doğrultusunda yapılan araştırmanın amacı aşağıdaki gibi açıklanmaktadır:

I.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada okul öncesi dönemdeki 5–6 yaş grubundaki çocukların yaratıcılığı etkileyen unsurlardan olan yaş, cinsiyet ve ebeveyn eğitim durumları ile akıcılık, esneklik, zenginleştirme, orijinallik arasındaki ilişki incelenerek çocuklar arasında bu etkenlerle ne gibi farklılıklar oluşabileceğinin ortaya konulması amaçlanmaktadır.

I.3.Problem Cümlesi

Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5–6 Yaş Grubu Öğrencilerin Yaratıcılık Düzeylerinin Yaş, Cinsiyet ve Ebeveyn Eğitim

durumunun etkisi var mıdır? sorusuna cevap aranmaktadır. Bu problem cümlesine bağlı olarak aşağıdaki alt problemler oluşturulmuştur:

I.4. Alt Problemler

1. Çocukların yaratıcılık düzeyleri ile yaşları arasında ilişki var mıdır?
2. Çocukların yaratıcılık düzeyleri ile cinsiyetleri arasında bir ilişki var mıdır?
3. Çocukların anne eğitim durumu ile yaratıcı düşünceleri arasında herhangi bir ilişki var mıdır?
4. Çocukların baba eğitim durumu ve yaratıcı düşünceleri arasında herhangi bir ilişki var mıdır?

I.5.Araştırmanın Önemi

Bu araştırma,

Yaş, cinsiyet ve ebeveyn eğitim durumunun çocuğun yaratıcılığında ne kadar etkili olduğu açısından önemlidir. Yaratıcılık kavramı çeşitli yönleriyle incelenerek bu konudaki bilgiler ortaya konulacaktır. Anne- baba ve eğitimcilerin çocuğun yaratıcılık boyutunda ne kadar etkili oldukları ayrıntılarıyla açıklanacaktır. Çeşitli önerilerle yaratıcılığın geliştirilmesi konusunda yardımcı olunabileceği düşünülmektedir.

I.6.Varsayım

Torrance Yaratıcı Düşünme Ölçeğinin geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmıştır.

I.7.Araştırma Sayıltıları

1. Çocukların teste verecekleri cevaplar gerçeği yansıtmaktadır.
2. Elde edilen veriler uygun koşullarda sağlanmıştır.
3. Çocuklar sorulara içten ve samimi olarak cevap vermiştir.

I.8. Araştırma Sınırlılıkları

1. Araştırmanın bulguları, Konya ili Ereğli ilçesi anaokulu ve anasınıfına devam eden öğrenciler ile sınırlıdır.
2. Araştırma 2008–2009 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.
3. Araştırma belirlenen yaş, cinsiyet ve ebeveyn eğitim durumunun etkileriyle sınırlıdır.
4. Araştırmada yer alan çocukların yaratıcı düşünceleri Torrance Yaratıcı Düşünme Testi- Şekilsel Form A ile ölçülenlerle sınırlıdır.

I.9. Tanımlar

Okul Öncesi Eğitim Kurumu: Çocukların zorunlu eğitim öncesi bireysel farklılıkları, gelişim özellikleri göz önüne alınarak fiziksel, duygusal, dil, sosyal ve zihinsel yönden gelişimine yardımcı olmak amacıyla eğitim verilen yerdir.

Yaratıcılık: Yaratıcılık, sorunlara; bozukluklara, bilgi eksikliğine, kayıp öğelere, uyumsuzluğa karşı duyarlı olma; güçlüğü tanımlama, çözüm arama, tahminlerde bulunma ya da eksikliklere ilişkin denenceler geliştirme ya da yeniden sına, daha sonra da bu sonucu başkalarına iletme (Sungur, 1997: 13).

Akıcılık; kısa zamanda birçok düşünceyi oluşturma, çabuk ve özgürce düşünebilme yetisi olarak yorumlanabilir. Akıcılık, sözlü ya da sessizce oluşabilmektedir.

Esneklik; bireyin çok yönlü düşünüp, düşüncelerini değiştirebilmesidir. Esneklik, katılığın, değişmezliğin, saplantılara bağımlı olmanın karşıtıdır (Argun, 2004: 86).

Detaylara girme (zenginleştirme); düşünceyi tamamlayarak geliştirme, ayrıntılar ekleme yeteneğidir (Sezgin, 2004:6).

Orijinallik; bilinenlerden, öğrenilmiş olanlardan, herkesin bildiği yalın, kurumsallaşmış olanlardan uzak fikirler geliştirme yeteneğidir (Sungur, 1997:300).

Okul Öncesi Dönem: Okulöncesi Dönem; 0–72 ay grubundaki çocukların gelişimlerine ve bireysel özelliklerine uygun, zengin uyarıcı çevre olanakları sağlayan; onların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişimlerini destekleyen eğitimidir.

BÖLÜM II

II. 1. Yaratıcılık Kavramı

Okul öncesi çağları çocuğun fiziksel, duygusal, zihinsel, sosyal ve sanatsal gelişim alanlarında en çok hız kazandığı ve kişilik temellerinin atıldığı dönemdir. Dolayısıyla çocukların gizil güçlerini, yeteneklerini ortaya çıkarmak için bilinçli bir okul öncesi eğitimi gereklidir. Yaratıcılık, bu gelişim alanları içinde önemli bir yere sahiptir (Argun, 2004: 1).

Yapılan araştırmalarda yaratıcılıkla ilgili pek çok tanım yapılmıştır. Bunlar içinde en çok kabul edilen ve ağırlık verilen yaratıcılık kavramındaki süreç, ürün ve yaşantı öğeleridir. Farklı tanımlarda bu öğelerin varlığı ya da bazılarının daha ön plana çıkarıldığı görülmektedir.

Yaratıcılık sözlük anlamıyla, yeni bir şeyler ortaya koyma, daha önce var olmayan bir nesne, durum meydana getirme olarak tanımlansa da, yaratıcılık olarak nitelendirilebilecek birçok özellik vardır. Yani yaratıcı olma durumu, hayatın şartlarına adapte olabilmeyi, yeni durumlar karşısında yeni baş etme yöntemleri geliştirmeyi, bireysel ihtiyaçlar karşısında, en uygun tatmin şeklini "yaratmayı" da içerir. Bu nedenle yaratıcılık, hem psikolojik olgunluğun hem de bilişsel becerilerin ortaklaşa desteklenmesi ile gelişir (Akaygün, 2005).

En genel anlamıyla yaratıcılık; "bilinen şeylerden yeni bir şeyler çıkarmak, özgün bir senteze varmak, sorunlara yeni çözüm yolları bulmak, varlıklar ve olaylar arasında yeni ilişkiler kurmak ve böylece orijinal bir düşünce şeması içinde yeni yaşantı, deneyim, fikir ve ürünler ortaya koymak" şeklinde tanımlanabilmektedir (<http://www.ogretmenlerforumu.com>).

Bununla birlikte kavramla ilgili değişik tanımlar içinde en eski ve en anlamlı olan tanım Guilford (1968) tarafından yapılan yakınsak ve iraksak düşünce tanımlarıdır. Yakınsak düşüncede kişi, geleneksel alışılmış yollar izleyen, hazır bilgilere dayalı doğru cevaplar veren; kendisi için tek doğru bulunan ve bu doğruya giden bir iki yol olduğunu düşünen kişidir. Iraksak düşüncede ise kişi belli önermelerden, belli temellerden hareketle ve alışılmış yollardan geçerek sonuca varmamaktadır. Alışılmışın dışında sapa yollar arayan, değişiklik peşinde koşan, tek bir çözümü değil sorunun birkaç karşılığını ortaya koymak istemektedir (Akt: Yıldız ve Şener, 2007:1).

Torrance (1974) yaratıcılığı, boşlukları, rahatsız edici ya da eksik sözleri sezip, bunlar hakkında düşünce ya da varsayımlar kurmak, bunları sınamak, sonuçları karşılaştırmak ve olasılıkla bu varsayımları değiştirip yeniden sınamak olarak tanımlamaktadır. Bunların dışında Bartlett ana yoldan ayrılma, deneye açık olma, kalıplardan kurtulma; Wallach ve Kogan (1970), çok sayıda çağrışım üretebilme ve bu üretmede özgür olabilme, ancak bunu yaparken de özden ayrılmama ve sapmama; Taylor, yeni ve geçerli fikirlerin yaratılmasıyla sonuçlanan fikirler süreci; Guilford (1979), alışılmamış düşünce, esneklik, orijinallik ve akıcılık olarak yaratıcılığı tanımlamışlardır (Akt: Oğuzkan, Demiral ve Tür, 2001: 8).

Kimi bilim adamlarına göre ise yaratıcılık, zekânın önemli bir boyutu, kişiliğin aynası, önemli bir yetenek, ruhsal bir ihtiyaç, bir doyumdur. Bir başka deyişle sanki her şeyden bir parçadır. Piaget'e göre bu özelliği öğrencisi Howard Gruber "o her şeye dokunur" diyerek ifade etmiştir (Akt: Zembat, 1999: 109).

Yaratıcılık sorunlara, bozukluklara, bilgi eksikliğine, kayıp öğelere, uyumsuzluğa karşı duyarlı olma, güçlüğü tanımlama, çözüm arama, tahminlerde bulunma ya da eksikliklere ilişkin denenceler geliştirme veya yeniden sınama, daha sonra da bu sonucu başkalarına iletmektir (Sungur, 1997: 13).

Öte yandan yaratıcılık, her bireyde var olan ve insan yaşamının her bölümünde bulunabilen bir yeti, günlük yaşamdan bilimsel çalışmalara dek uzanan geniş bir alanı içine alan süreçler bütünü, bir tutum ve davranış biçimi olarak da ele alınabilmektedir (Ömeroğlu ve Turla, 2001).

Yaratıcılık, tüm insanlarda belli bir oranda var olan gizli bir güç, insan bilinci ve zekâsının bilişsel yanında var olan bir gerçeklik olarak da değerlendirilmektedir. Önceden birbiriyle ilişkisi olmayan malzeme ve düşünceler arasında bağlantılar kurma, algılama, görebilme, bilinenin ve bilincin sınırlarını aşarak düşünceleri estetik biçimde düzenlemektir. Düşünce eyleminde özgünlük yaratıcılıktır (Kağıtçıbaşı ve Özgediz, 1979: 28).

Yaratıcılık sorunlara, aksaklıklara, bilgi boşluklarına, eksik öğelere, uyumsuzluklara karşı duyarlı olma süreci, bunlara çözüm arama, varsayımlar üretme, bu varsayımları sınıma ve revizyondan geçirip tekrar sınıma ve elde edilen sonuçları tekrar ifade etme yeteneğidir (Dinçer, 1993: 9).

Bu kavramsal ele alışların dışında konuya çeşitli açılardan da yaklaşılarak değerlendirmeler yapılmıştır. Örneğin, psikoanalitik yaklaşıma göre yaratıcılık, insan yapısının olumsuz yönlerinden oluşmakta, bireyin iç çatışmaları ve saldırgan enerjisinin onaylanan kültürel davranışlara dönüşmesidir. Hümanistik yaklaşıma göre kavram, insanın olumlu yanları ile ilgilidir. Serbest ortamda, bu tür özellikler daha kolay ortaya çıkarken, çatışma ortamlarında engellenmektedir. Çevresel yaklaşıma göre ise öğrenme ile ortaya çıkan özgün davranışlardır (Yapıcı, 2004).

Bu çerçevede denilebilir ki yaratıcılık hem düşünsel, hem de duygusal yaşamı ifade etmektedir. Kendiliğinden oluşmayan, cesaretlendirme ve yol gösterme aracılığı ile yaşam biçimi haline alan bir süreçtir. Bu süreçte algı, imge,

duygu, imgelem, simgeler ve mecaz önemli olmaktadır. Yaratıcılığın oluşmasında çeşitli işlem basamaklarından geçtiği düşünülmektedir. Bu süreçler aşağıda verildiği gibidir. Bütün bu süreçlerin ardından yaratıcı eylem ortaya çıkmaktadır.

II.1.1. Yaratıcılığa Ait Süreçler

II.1.1.1. Algı

Yaratıcılığın oluşumunda düşünce sürecinin çok önemi vardır. Bir düşüncenin oluşabilmesi için öncelikle bilişsel bir süreç yaşanması gerekmektedir. Bilişsel sürecin ilk adımı da algılamalarla başlar. Algı duyu organının beyinde kaydettiği bir uyarıcının yorumlanmasıdır. Beş duyu ile aldığımız her türlü uyarıcı yaratıcılığı etkiler. Ancak görsel algı imge ve imgelemi etkilediği için daha önemli bir yer tutar.

Okul Öncesindeki çocuğun tek olarak figürleri algılaması, figürleri yer ve yerin üzerindeki figürlerle bağlantısını algılaması yetişkine yakın düzeydedir. Duyularla algılama, bilme ve öğrenmenin büyük bir bölümünü oluşturduğu için çocukların duyarlılıkları eğitilmeli, yetilerini nasıl kullanacakları öğretilmelidir (Eratay, 1993: 46).

II.1.1.2. İmge

Herhangi bir uyarı olmaksızın zihinde kendiliğinden canlanan duyular olarak isimlendirilmektedir. İmgenin oluşabilmesi için somut deney ve yaşantılara gereksinim vardır. Bu da ancak daha önce beş duyu algıları ile zihne yerleşebilmektedir. Her imge içinde duygusal, nesnel bir çok bilgi bulunmaktadır (Atkinson'dan Akt: Yıldız ve Şener, 2007: 3).

İki yaş ortalarına kadar çocuk göz önünde yiten, uzak olan nesne ya da algıların izlerini zihinde tutamamaktadır. Görsel olmadıkları sürece imgeler çok küçük çocukta kaybolmaktadır (Eratay, 1993: 47).

II.1.1.3. Duygu

Yaratıcılığın oluşmasında ve gelişmesinde duyuların önemi büyüktür. Yaratıcılık hem düşünsel, hem duygusal yaşamı ifade etmektedir. Bir yandan da duygu oluşumunda bilişsel süreç önemlidir. Duyuların oluşumu sırasında, duyguların gelişim yönü de etkilenmektedir. Yönü nasıl olursa olsun duygular, duygular arasındaki çatışmalar ya da bireyin çevreye ve içyapısına uyumunu zorlaştıran duygusal oluşumlar yaratıcılığı etkilemektedir (Yıldız ve Şener, 2007: 5).

II.1.1.4. Simgeler

Simgeler, bir olayı, duyguyu, düşünceyi veya nesneyi somut nesne veya işaret gibi kısaltmalarla anlatma şeklidir. Simgeler, eşya veya olayın geçici temsilcileridir. Çocuklar, kültürleri yansıtan simgeleri öğrendikleri zaman birçok kelime yaratabilir, yok edebilir, tasarlayıp uygulamaya koyabilirler. Simgeler çocuğun yarattığı renkler, sesler, biçimler, doku ve örüntülerin tanıdık bir şeyler ifade ettiğini ayırt etmesinden sonra ortaya çıkmaktadır. Bilişsel etkinliklerle düşünür hale gelen çocuğun yaratıcı güçleri simgelerle gelişir (Yıldız ve Şener, 2007: 6).

II.1.1.5. İmgelem (Hayal Zenginliği)

Düşünce sistemi algısal oluşumların bir sürecidir. Düşünme iki şekilde gerçekleşir. Biri önermeli düşünme, diğeri ise imgesel (hayal) tarzda düşünmedir.

Genel olarak düşünme tarzımız, özellikle görsel imgelerle düşünme şeklindedir. İmgesel (hayal) tarzda düşünme yada imgelem; geçmiş yaşantının yeni bir biçime sokulması ve bu yapılırken şimdiki yaşantı arasında bağ kurma gücünün kullanılmasıdır. İmgelem; çocuktaki hayal zenginliğinin kullanımınıdır (Atkinson'dan Akt: Yıldız ve Şener, 2007: 6).

II.1.1.6. Meczaz

Çocukların yaşantılarına, anlatımlarına, duygularına anlam vermelerinde etkili olan çağrışımlar mecazı yaratmaktadır. Meczaz; ilginçlik, farklılık, özgünlük, esneklik ve duyarlılığı bir arada getirir.

İyi ruh halleri, esnek ve karmaşık düşünebilme yeteneğimizi güçlendirmektedir. Böylece zihinsel ya da kişiler arası sorunlara çözüm bulmayı kolaylaştırmaktadır. Yapılan bir araştırmada; bir televizyon kanalında yapılan gafları gösteren bir videoyu seyreden kişilerin, yaratıcı düşünmeyi çözmek amacıyla verdiği testi çözmede daha başarılı olduğu gözlenmiştir (Goleman'dan Akt: Yıldız ve Şener, 2007: 8).

II.1.2. Yaratıcı Düşünce Kuramları

II.1.2.1. Psikoanalitik Kuram

Psikoanalitikçilere göre yaratıcılık, içgüdüsel dürtülerle atılganlığın ürünüdür. Bu tür davranışlar, kişinin iç çatışmaları ve saldırgan enerjisinin toplumca benimsenen ürünlere dönüşmesiyle ortaya çıkar (Kagan'dan Akt: Argun, 2004: 19).

Freud, yaratıcılığı, tüm insanlarda, az çok bulunabilecek bir yetenek yerine zevk için üretilen bir güç olarak betimlemektedir. Freud' a göre sanatçılar, yüceltilmiş faaliyetler aracılığı ile cinsel tepkilerini doygunluğa erdirmekteyirler (Yavuzer, 1994: 53).

Jung, psikolojik ve dūşsel olarak iki çeşit yaratıcı süreç tanımlamıştır. Psikolojik model, kişinin bilinç alanında türetilen ögelerle ilgilendir. Kişinin yaşantısında önemli yer tutan, duygusal olay ve yaşam krizlerini içermektedir. Dūşsel süreç ise, kolektif bilinçaltının derinliklerinden çıkar, içgüdülerin doyumuna harcanamayan enerjiyle beslenir (Argun, 2004: 22).

II.1.2.2. Gestalt Kuramları

Bu kurama göre fikirler arasındaki (çağrışımlar) düşünmenin temelini şekillendirirler. Yaratıcılık, bu çağrışımların sayısına ve alışılmamış olmasına bağlıdır.

Mednick'e göre bireyler yaratıcılıkta farklıdır. Bu görüşe dayanarak farklı denenceler geliştirmişlerdir. Yaratıcılığın bir alandaki birleşik elemanların bilgisini gerektirdiğini denenceleştirerek, bir bireyin yaratıcılığının düzeyinin onun çağrışımsal hiyerarşisine bağlı olduğunu öne sürmüştür. Ona göre yaratıcı kişilerin ıraksak düşünceye daha fazla ulaşabilme olanakları vardır (Akt: Sungur, 1997: 37).

II.1.2.3. Algısal Kuram

Ernest Schactel (1959)'e göre yaratıcılık güdülenme, dış dünya ile ilişki kurma gereksinmesinde yatar. Bu olgu, bir objeye değişik ve farklı görüş açılarından yaklaşabilmeye olanak sağlayan algısal bir açıklıktan doğar. Bu algısal eylem, yoğun ilgiyle bir arada bulunur ve geleneksel düşünceyi yöneten kurallar tarafından sınırlandırılmaz (Akt: Argun, 2007: 25).

II.1.2.4. İnsancıl Kuram

Rogers (1972) yaratıcı süreci bir taraftan bireyin bir tekliği, dışında gelişen bir karmaşık ilişkisel ürünün ortaya çıkışı; öte yandan maddelerin, olayların, insanların ya da onun yaşantısının koşullarının ortaya çıkışı olarak tanımlar. Yaratıcılık tümüyle bireyin markasını, etiketini taşır. Bu ne sadece bir materyal ne de bireyin kendisidir. Bu ikisinin etkileşimidir (Akt: Sungur, 1997: 38).

II.2. Yaratıcılığın Gelişim Dönemleri

Bu günün çocuğu gün boyunca çok sayıda mesaj, bilgi ve imge ile karşı karşıyadır. Kendisine gelen bu bilgileri hangi kriterlere göre değerlendireceğini, kabul ya da reddedeceğini bilememektedir. Erken yaşlarda ona verilebilecek eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme kriterleri ile etkili düşünme becerisi kazanacaktır. Sorun çözme, bilimsel araştırmanın vazgeçilmez öğeleri olan bu iki ayrı düşünme biçimi çocuğa erken yaşlardan başlayarak kazandırılmalıdır. Çocuğun evdeki ve okuldaki öğretmeni konumunda olan anne babalar ve okuldaki öğretmen, çocuğa bu becerileri kazandıracak kişilerdir (Sungur, 2001: 206).

Yaratıcılık sözcüğü, en iyi anlamı ile iki şeyi gerektirmektedir: 1) Özgün bir kavram ya da fikir, 2) Herhangi bir bireye sağladığı yarar. Tanımı kolaylaştırmak için de yaratıcılık eyleme geçirilmiş özgün ve yeni fikirler olarak tanımlanabilir. Uygulamaya konulmuş yaratıcı bir düşünce, bir keşif, bir yenilik, bir değişim ve sentez olabilir (Sungur, 1997: 278).

Yaratıcılık olarak nitelendirdiğimiz gizli güç, bireylere, değişimin, yeniliğin, uyarlayıcı, güdümlenici ögesidir. Yaratıcılık, insanların tümünde var olan bir içgüdüdür. Yaşamımızın önümüze çıkardığı sorunları çözmek, yorumlamak için kullanılan bir içgüdüdür. Merak etmek, araştırmak, keşfetmek,

denemek, sonuçta bir şeyler yaratmak, buluşlar elde etmek, insana özgü beceri ve güçlerdir. Yaratmak için insanın yetenekli olması gerekmez. Özellikle çocukların yaratabilmeleri için duygusal özgürlük ve eldeki araçları çekinmeden, korkmadan kullanma olanakları sağlanmalıdır. Eğer böyle olanaklar sağlanmazsa, çocuklar kendilerine olan güvenini yitirir, geliştiremez, onun yerine başkalarının yöntemlerini, çizgilerini, düşüncelerini kopya etmeye yönelir ve yaratıcılıkları sönük kalır (Kağıtçıbaşı ve Özgediz, 1979: 28).

Günümüzde iyice karmaşıklaşan fiziksel ve sosyal çevredeki çeşitli problem durumlarının çözülebilmesi ve böylece uyum sağlanması açısından, bireylerin yaratıcılıklarının çocukluktan başlayarak geliştirilmesi, önemli bir eğitim amacı olarak kabul edilmektedir. Diğer yandan, eğitim sırasında çocukta yaratıcılığın gelişmesine önem verilmesinin nedeni, yalnızca çocuğun orijinal çözümlere ulaşmasının sağlanması değil, aynı zamanda, doğuştan "boş bir kap" olmayan çocuğun var olan potansiyelini gerçekleştirmesine olanak sağlamasıdır (Önder, 2003: 71).

Yaratıcılık, insan yaşamının ve insan gelişiminin temelini oluşturur. İnsan tarafından tamamlanmış her işte yaratıcılık temel öge olarak bulunur. Çocuk gelişiminde önemli bir yer tutan yaratıcılık kavramı, doğurmak, yaratmak, meydana getirmek anlamına gelir. Çocuklardaki yaratıcılık yeteneğini geliştirebilmek için erken yaşta eğitime başlanmalıdır. Yaratıcılıkta etkin rol oynayan duyuları eğitmek ve geliştirmek gerekir. Çocuk, duyuları aracılığıyla çevresini keşfeder, duyar ve algılar. Çocuğun çevresini algılamasına, gözlemlemesine ve gözlemlerini değerlendirmesine fırsat verilmelidir. Yaratıcı davranışlar algıların, duyuların ve duyarlılığın bir uyum içinde eğitilip geliştirilmesi sonucu ortaya çıkabilir (Aral ve Diğerleri, 2001: 39).

Yaratıcılığın gelişimi, kişinin diğer gelişim alanlarından oldukça farklıdır. Bu yüzden anne baba ve eğitimcilerin çocukların yaş düzeyleri ve bireysel

farklılıklarına göre gösterdikleri yaratıcı düşünme özelliklerini bilmeleri gereklidir. Katı eğitim kuralları dışına çıkıp çocuklara belli sınırlar içinde özgürlük tanıyarak ve uyarıcıları düzenleyerek onların yaratıcı güçlerini ortaya koymalarına ve istedikleri denemelerden geçmelerine fırsat verilirse, daha yaratıcı ve daha mutlu çocuklar yetiştirilebilir.

Yaratıcılık öğretilmeyip ancak çocuğa rehberlik yapma ile geliştirilebilir. Yaratıcılık zengin ve çeşitli deneyimlerle ortaya çıkmaktadır. Çocuğa sağlanan uyarıcı ortam ve yönlendirme ile çocuk her geçen gün daha yeni ve değişik ürünlerin arayışı içerisine girer. Hem ailede hem okulda esnek, hoşgörülü bir ortamın sağlanması çocuğun yaratıcılığı için önemlidir, bu da gelişmeyi sağlar (Oğuzkan, Demiral ve Tür, 2001: 14).

Yaratıcılığın ortaya çıkıp gelişmesi her çocukta kendine özgü olduğundan kendi özellikleri içinde değerlendirilmelidir. Yaratıcılığın gelişimi yaşlara göre şöyle sıralanabilir:

II.2.1. Okul öncesi Dönemde Yaratıcılığın Gelişimi

Çocuklar okul öncesi dönemde çevreleri ile etkileşim halindedirler. Bu etkileşim içinde çeşitli iletişim biçimlerini kullanmaktadırlar.

Yaratıcılık algılama, bilinçlilik, duyarlılık, yeniliğe açıklık, esneklik, akıcılık, sezgi ve kavrama yeteneği gibi pek çok zihinsel süreçlerin bir özetleme halinde bir araya getirilmesidir.

Çağdaş eğitim her bireyde, tüm gizil yetenek ve güçleri düzenli bir biçimde geliştirmekle görevli olmak zorundadır. Bu nedenle okul öncesi dönemden başlayarak, çocuklarda yaratıcılık evrelerine karşılık oluşturacak bir yol izleyerek çocukların, merak gözlem ve icat yeteneklerini geliştirmek gerekir.

Okul öncesi eğitim kurumlarının amaçlarından biri de çocukta yaratıcı gücü geliştirmektir. İlk çocukluk döneminde, her çocukta az veya çok bir yaratıcılık gizilgücü vardır ve bunu harekete geçirmek için eğitime ihtiyaç duyulmaktadır. Yaratıcılık eğitimi açısından önemli olan bu gücün geliştirilebilir olduğudur (Yılmaz, 1990: 14).

Çocukta yaratıcılığın gelişimine okul öncesi dönemde başlanmaktadır. Çocuğun bütün geleceğini etkileyen bu dönemde verilen eğitimin sorumluluğunu toplum içindeki her ferdin yüklenmesi, eğitim programlarını çocuğun temel gelişimlerini göz önünde bulundurarak en etkin ve yaygın biçimde düzenlenmesi çocukların ve toplumların geleceği açısından büyük bir önem taşımaktadır (Karadağ, 1997: 109).

Yaratıcılık doğuştan getirilen ve yaşamın her döneminde kendini gösteren bir yeti olmasına rağmen, yaşamın ilk yıllarından itibaren desteklenip, fırsatlar sunulduğunda geliştirilebilecek bir gizil güçtür. Bu gücün ortaya çıkması ve gelişmesi için uygun bir ortam bulunması gerekmektedir. Yaratıcılık zengin, uyarıcı, destekleyici ve özgür bir eğitim ortamında geliştirilebilmektedir. Uyarıcı eğitim ortamlarının, çocukları araştırmaya yönelten, seçme özgürlüğü tanıyan, etkin olmalarını sağlayan ve yaratıcılıklarını olumlu yönde etkileyen ortamlar olduğu bilinmektedir (www.okulonceciyiz.biz).

Yaratıcılık hayatın ilk yıllarında çocuğun oyununda özellikle annenin bebeği ile oynadığı oyunlar esnasında kendini gösterir. Yaratıcı davranışın ortaya çıkıp gelişmesinde en büyük rolü bebeğin anne veya yerini tutan kişiyle olan ilişkisi oynamaktadır (www.sgk.gov.tr).

Yaratıcılığın gelişmesinde taklidin önemi vurgulanmaktadır. Çocuklar doğdukları andan itibaren duydukları sesleri, gördükleri hareketleri ve daha sonra da bazı değerleri taklit ederler. Çocuğun taklit repertuarı zamanla gelişir.

Oyunlarında yetişkinlerin konuşma tarzlarını, davranışlarını, mimiklerini model almaya başlar. Fakat burada çocuğu istenmeyen modelin etkilerinden korumak gerekir. Çocuk çevresindeki kişileri taklit ettikten sonra zamanla kendi dünyasını oluşturmaya ve hayal gücünü geliştirmeye, çevreden gördüklerini de buna ekleyerek yaratıcılığını kullanmaya başlar. Okul öncesi dönemde kendini ifade etme yolları olan resim yapma, yaratıcı hareketler, hikâye anlatma, dramatizasyon esnasında çocuk yaratıcılığının en yüksek aşamasına ulaşır (Ömeroğlu ve Turla, 2–3).

Okul öncesi dönemde özellikle "düşünce" üzerinde durmak gerekmektedir. Yetişkinlerin farklı düşünceleri değerlendirmeden kabul ettiği bir ortam, çocukların daha fazla fikir üretmelerine yardımcı olacak ve bir sonraki aşama olan "kendi kendini değerlendirme" aşamasına geçmelerini kolaylaştıracaktır. Çocuklarda kendilerini değerlendirme yetenekleri geliştikçe düşüncenin niteliği ve bir ürün ortaya çıkarmanın önemi ortaya çıkacaktır. Bu aşamaya gelen çocukların ürettikleri düşünceleri değerlendirmeleri, uygulamaları ve sonunda düşüncelerini düzeltmeleri çok önemlidir (Şahin, 2000: 67).

Bu dönem çocukların dış dünyayı yeni yeni keşfettikleri, her gün yepyeni kavramlarla tanıştıkları bir dönemdir. Bu nedenle, bu dönem çocukların her türlü uyarana açık olduğu yılları kapsar. Bilişsel gelişim dönemi olarak somut becerilerin ve tecrübelerin kullanıldığı bu dönemde, yaratıcılığa ait becerileri, daha çok somut olaylar üzerinden görürüz. Bu da en çok oyun oynama davranışında gözlenir. Seçilen oyuncaklarla kurulan oyunlar, rol paylaşımı, oyunun başlaması, bitişi gibi süreçler çocuğun yaratıcılığı hakkında önemli fikir verebilir. Değişik nesnelere oyuncak gibi kullanma, kendi kendine icatlar, uygulamalar, buluşlar geliştirme de bu dönem çocuklarının yaratıcılık sergilediği alanlardır. Bu dönemde görülebilecek başka bir belirti de, sosyal beceriler ile arkadaşlık ilişkilerinde, daha önce tecrübe edilmemiş durumlarda uygun tepkileri verebilmektir. İlk defa başına gelen bir olayda – arkadaşının kalemini alması -

ortamın, ilişkinin ve yaşının gerektirdiği tepkiyi verebilmesi, aslında çocuğun duygusal ve sosyal anlamda yaratıcılık becerilerini kullanabildiğini gösterir (Akaygün, 2005).

Okul öncesi dönemde, çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönlerden bir bütün olarak geliştiği ve her gelişim alanının önemli oluşu unutulmamalıdır. Bu nedenle çocuğun tek yönlü değil çok yönlü gelişmesi hedeflenmelidir. Özellikle etkinlikler düzenlenirken bu nokta üzerinde özenle durulmalı, çocuğun çok yönlü gelişimi için öğretmen yaratıcılığını işe koşmalıdır (MEB, 2000: 52).

Çağdaş eğitim anlayışı içinde okul öncesinden başlayarak çocukların ilgi, merak, gözlem, deney, keşif gibi yeteneklerini, geliştirici, bu sayede etkin öğrenmeyi hızlandırıcı, aynı zamanda problemlere çok yönlü çözümler bulmalarına yardımcı olacak etkinlikler ihtiyaçları vardır. Yaratıcılığın her bireyde var olan ve insan yaşamını her aşamasında kullanılabilen bir yeri olması, günlük yaşamdan bilimsel çalışmalara dek uzanan geniş bir alanı içine alan süreçler bütünü bir tutum ve davranış olması erken yaşta bu becerilerin çocuklara kazandırılmasını zorunlu kılmaktadır. Bireyin her yaşam döneminde sorunlar karşısında pes etmeden çözüm arayan bir tutuma sahip olması için sorunun olası nedenlerini fark edebilmesinin ve bu nedenlere uygun çözümler üretebilmesinin temelinde okul öncesinde geliştirilen yaratıcılığın ve özgüvenin önemli etkisi vardır (MEB, 2000: 52).

Ligon (1957), çocukların yaratıcılık gelişimleri üzerinde durmuş ve yaratıcılık gelişimini yaşlara göre incelemiştir (Akt: Turla, 2004: 20).

II.2.2.Doğumdan İki Yaşa Kadar

Ligon (1957)'a göre çocuğun hayal gücü ilk yılda gelişmeye başlar. Çocuk bu dönemde nesnelere isimlerini sorar, yeni sesler ve ritimler oluşturur, bir şey yarattığı zaman onu bitirmeden önce isimlendirmez, iki yaşındayken günlük rutin işleri önceden tahmin eder. Dokunma, tatma ve görme yoluyla her şeyi denemeye heveslidir. Çok meraklıdır. Fakat merakını kendine özgü yollarla ifade eder. Bu dönemde yaratıcılığın gelişimi pek çok yollarla uyarılabilir. Hayal gücü basit oyunlar, büyük bloklar ve dolgu oyuncaklarla harekete geçirilebilir. Bu dönemde ana-babalara çocuklarıyla basit sözel oyunlar oynamaları ve çocuklarının kendi yarattıkları şeylere verdikleri isimleri soru sormadan kabul etmeleri önerilir. Yine kelimelerin anlam kazandığı bu dönemde çocuklarına kelime öğretmeye çalışmaktan çok, kelimelerle ilgili şarkılar söyleyebilir (Akt: Turla, 2004: 20).

Bu evreye bebekken eline verilen her türlü malzeme-yumuşak oyuncakla çingiraklar, diş kaşyıcıları vb. ile başlar. Oturabildiğinde ve emeklemeye başladığında tahta bloklar, toplar ve oyuncak kamyonu ya da trenin yanına kendisi gidebilir. Daha sonra boya kalemleri, boyalar ve oyun hamuru gibi malzemeler devreye girer. Elindekini üzerine bir şey çizip çizemeyeceği, bir şeyleri üst üste koyma, düzleştirme, yırtma, vurma, bulaştırma gibi şeyleri yapıp yapamayacağını denemektedir. Elindeki nesne üzerinde sadece herhangi bir şekilde etki yaratmak çocuğa doyum verir (Ryan Jr, 2003: 64).

Doğumdan iki yaşına kadar olan bu dönemde çocuk duyu organları yoluyla çevreyi keşfetmeye başlar. Son derece meraklıdır. Çevreye koyulan materyalin zenginliği onun ileriki yıllardaki merak duygusunu ve hayal gücünü destekleyecektir. Özellikle dilin etkili kullanılmaya başlaması hayal dünyasına başka anlamlar kazandırmaktadır. Hayali oyunlar, hayali kahramanlar çocuğun dünyasını geliştirir (Güven'den Akt: Argun, 2004: 47).

Çocuk biraz büyüünce eline verilen ilk somut nesnelere üzerine odaklanmaya başlar. Çıngırak, diş kaşıma aletleri, onun malzemeyi nasıl kullanacağı ile ilgili ilk bilgilerini edindiği oyuncaklardır. Bu dönemde bebekler; ilk aldıkları nesnelere tatma, sesleri dinleme, yumuşaklıklarını sezme gibi süreçler izler. Sonra bu aletlere kendileri yeni katkıda bulunurlar. Elindekini ileri fırlatma, bir yüksekten aşağıya fırlatma, dişleme gibi deneyler yaparlar. Elindeki malzeme üzerinde herhangi bir şekilde etki yaratmak bebeklere doyum verir. Merakların başladığı bir süreçtir (Yıldız ve Şener, 2007: 9).

II.2.3. İki Dört Yaşa Kadar

Bu dönemde çocuk dünyayı, yaşantıları ve yaşantılarının sözel ve hayali oyunlarla tekrarı sayesinde öğrenir. Dikkat süresi kısadır ve yönlendirilmediği takdirde yaptığı etkinlikler sık sık değişir. Bağımsızlık duygusu gelişmeye başlar ve her şeyi kendisi yapmak ister. Bu durum kendi yeteneklerine güvenmesini sağlar. Çevreye olan merakı hâlâ devam etmektedir. Çevreyi kendine özgü yollarla keşfederken, yetişkinleri bunaltan sorular sormayı da ihmal etmez. Yaşadığı dünyayı keşfederken onunla uyum sağlamayı da öğrenir.

Bu dönemde çocuklara yapılmış oyuncaklardan çok hayal gücünü harekete geçirebilecek, değişik şekiller oluşturulabilecek bloklar veya tuz seramiği verilebilir. Yine ebeveynler çocuklarıyla içinde yaşadıkları dünyayı beraberce keşfetmelidirler. Onları kendi başlarına yapmaları için cesaretlendirmelidirler (Turla, 2004: 20).

İki dört yaşlarında çocuk kültürel sembolleri öğrenir. Özellikle bu devrelerde çocuğun kelime hazinesi süratle gelişir. Çocuktaki merak duygusu karşılaştığı uyaranları keşfetmesine yardımcı olmaktadır. Dünyayı sözel ve hayali oyunlar yolu ile algılamaktadırlar. Bu dönemde çocuklar dilin öğrenilmesiyle birlikte birçok soru sormaya başlarlar. Ebeveynler çocukların sorularına

anlayabileceği şekilde cevaplar verdiklerinde, onların çevrelerini anlamalarına ve yaratıcılıklarının gelişmesine katkıda bulunurlar. Bu dönemde taklit etme yeteneği ve düşüncelerini ifade ederken hayal gücünü kullanmaları engellenmemelidir (Ülgen'den Akt: Argun, 2004: 49)

II.2.4. Dörtten Altı Yaşına Kadar

Bu dönemde çocuk ilk defa plan yapma becerisini öğrenir. Önceden bildiği oyunları ve işleri planlamaktan çok hoşlanır. Merakı sayesinde doğruyu ve yanlış öğrenir, ilişkilerin nedenlerini anlamasa bile olaylar arasında ilişki kurar, hayali oyunda pek çok rolleri dener. Bu yaşlarda diğer insanların duygu ve düşüncelerinin farkında olur ve kendi davranışlarının başkalarını nasıl etkileyeceğini düşünmeye başlar. Bu dönemde sözcük oyunları, yeni deneyimler yaratıcı sanatlar yoluyla kendine güven gelişebilir. Çocukların yarattıkları ürünler yetişkin standartlarıyla karşılaştırılmamalıdır. Bu dönemde ana-baba ve öğretmenler çocukların fikirlerine göre değerlendirmeli ve yararlanmalıdırlar (Turla, 2004: 21).

Çocuk altı yaşına kadar dünyayı sözel ve hayali oyunlar yardımıyla yeniden keşfeder. Bağımsızlık duygusunun gelişmesiyle ve kendi yeteneklerini daha iyi tanıyarak kendine güveni artar. Çevreyi kendine özgü yollarla keşfetmekten hoşlanır. Bu dönem çocuğu her şeyi öğrenmek ister ve yetişkini bu yolla sık sık sıkıştırır. Bu dönemde hayal gücünü zenginleştirici oyunların, oyuncakların, kitapların, televizyonun önemi büyüktür. Özellikle bu dönemde keşifler yapması için cesaretlendirilmelidir. Dramatize oyunlara, sanat etkinliklerine müzik-dans gibi faaliyetlere yer verilerek yaratıcılık desteklenmelidir (Zembat, 1999: 11).

II.3. Çocukta Yaratıcılığın Geliştirilmesi

Geleneksel eğitim anlayışı içinde eskiden soru sormayan, söz dinleyen, yaramazlık yapmayan, üstüne vazife olmayan şeylerle uğraşmayan bir yapı ve anlayış içinde olan çocuklar benimsenen, kabul gören bir özellik göstermektedir. Tam tersi özelliklere sahip çocuklar ise dışlanmakta, genellikle de başarısız sayılmaktadır. Dolayısıyla eğitim sistemi içindeki bu anlayışın etkin olması sonucunda yaratıcı yeteneklerin değerlendirilmesi ve yaratıcılık ile ilgili araştırmaların gecikmesine neden olmuştur. Günümüzde yaratıcı nitelikler son derece önemli olup, sanatsal ve teknolojik alanda özellikle üzerinde durulması gereken önemli bir bireysel kriter olarak karşımıza çıkmaktadır (Erden, 2004).

Yaratıcılık kavramı kadar, yaratıcı insanların nasıl insanlar oldukları da merak konusudur. Yaratıcı insanların en belirgin özelliklerinden biri yanlış yapmaktan korkmamaları, akıllarına geleni denemekten çekinmemeleridir. Bu kişilerin hayal gücüne ve özgün düşüncelere önem verdikleri, yalnız kalmaktan, yalnız çalışmaktan ve bağımsızlıktan hoşlandıkları, toplumun beklentilerine uygun davranmaktan hoşlanmadıkları ve başkalarının kendileri hakkında düşüncelerine hiç değer vermedikleri ortaya çıkarılmıştır. Yaratıcı insanların bir başka özelliği, yaratıcı olduğunu düşündüklerinde beğenilmeyeceğini bilseler bile değişik, özgün eserler ortaya koymak istemeleridir (Açıkgöz'den Akt: Argun, 2004: 79).

Yaratıcı bireyler öğrenmeye hazır ve ilgilidir. Dil anlatımları akıcıdır. Düşünmede esnek ve özgürdürler. Meraklıdırlar. Hayal gücünü kullanabilme, farklılıkları anlamaya istekli olma, görülmemiş ve benzersiz şeyler üzerinde durabilme ve riski göze alabilme türünden belirgin özellikler taşırlar (Argun, 2004: 2).

Yaratıcı bireyde en başta merak, sabır, buluş yapma yetisi, serüvenci düşünme, imgelerle düşünebilme ve imgelemci (hayal kurucu) olma, deney ve araştırmalardan kaçmayan ve bireşimci (sentezci) yargılara varabilen bir kişilik yatmaktadır. Merak ve bilme dürtüsü ile başlayan, dış dünyaya açık, her tür iletişime hazır olma durumu ile bireyin içsel özgürlüğü, bağımsızca, ait olduğu gruba bağlı ve bağımlı olmadan düşünebilme, yeni düşüncelere karşı hoşgörülü olma, yapıcı eleştirilerde bulunma, sorunları bulup çözümlerine çalışma ile birleşince ortaya yaratıcı bir kişilik tanımı çıkmaktadır (Üstündağ, 2005: 31).

Yaratıcı çocuk, potansiyelini üretken bir biçimde kullanmaya çalışır ve sonunda düşüncesini elle tutulur bir ürüne dönüştürür. Bir çocuk eğer gelişmiş, zengin bir kelime hazinesine ve akıcı konuşmaya sahipse olumlu bir özellik olarak nitelendirilebilir ancak çocuk eğer bu özelliklerini bir hikâye ya da şiir yazmada kullanıyorsa yaratıcı bir davranış sergilemektedir (Dinçer, 1993: 16).

Yaratıcı çocuklar karşılarına çıkan fırsatlardan yararlanmasını bilirler, karşılaştıkları güçlükleri yenmek için yeni çözüm yolları bulurlar, her şeyi merak edip soru sorar ve tahminlerde bulunurlar, araştırmaya ve deney yapmaya eğilimleri fazladır, hayal güçleri gelişmiştir. Bir konu üzerinde ilgi ve dikkatlerini uzun süre tutarlar, ayrıntılara dikkat eder ve eksiklikleri hissederler, oyuna düşkündürler ve yeni oyun bulurlar (Dinçer, 1993: 16).

Yaratıcı kimliğe sahip bireylerin en belirgin özellikleri şöyledir:

Çocuklar okul öncesi dönemde yaratıcılıklarını oyunları yoluyla ortaya koyarlar. Daha önce oynadıkları oyunları daha farklı biçimlerde ortaya koyma istekleri vardır. Sürekli araştırır ve çevreyi keşfederler. Onlar için karşılaşılan her yeni durum merak konusudur. Durumu anlayabilmek için neden, nasıl gibi soruları sıklıkla sorarlar ve öğrenmeye çalışırlar. Sonuçla ilgili tahminlerde bulunurlar. Karşılaştıkları güçlükleri yenmek isterler ve yeni çözüm yolları

bularak uygulamak isterler. Hayal güçleri oldukça fazladır. Gerek bir takım malzemeleri kullanırken, bunları bir araya getirirken, gerekse sözel ifadelerde bu güçlerini özgürce kullanırlar. Hikâyeler yaratırlar, farklı tiplerini (insan, hayvan, araç vb.) taklitle canlandırmada başarılıdırlar. Sözel ve bedensel ifade de yaratıcıdırlar. Dramatik etkinliklerde durumu kolayca kavrar ve olayı yaşayarak canlandırabilirler. Ellerini kullanarak çeşitli materyallerle orijinal ürünler ortaya koyarlar. Bir konu üzerinde dikkat ve ilgilerini uzun süre tutarlar, yenilik ararlar, ayrıntılara dikkat ederler, yanlış ve eksiklikleri kolayca fark ederler (Oğuzkan, Demiral ve Tür, 2001: 14).

Yaratıcılık üzerinde birçok araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar yaratıcılığa özgü birçok ortak özellikler saptamışlardır. Bu ortak sekiz özelliği ve bu özelliklerin niteliği şu şekilde açıklanabilir:

- Sorunlara karşı duyarlık.
- Fikirlerde akıcılık.
- Esneklik.
- Orijinallik.
- Yeniden tanımlama ve düzenleme yeteneği.
- Soyutlama özetleme ve analiz etme yeteneği
- Bileşim (sentez) ve bir sonuca götürme.
- Tutarlı şekilde düzenleme.

- **Sorunlara Karşı Duyarlılık**

Yaratıcılığın bu boyutunda başarılı olan insanlar, karşılaştıkları sorunları kolayca fark ederler ve soruna çok çeşitli çözümler getirebilirler. Burada özellikle getirilen çözüm yollarında çokluk söz konusudur. Sorunun çözümü için gerekli esas öğelere ya da araç ve gereçlere duyarlılık vardır. Soruna ikinci derecede yardım getirebilecek unsurlarla ilgilenme ikinci plana bırakılmıştır.

Kişi daha ağırlıklı olarak soruna çözüm getirecek unsurlarla ilgilenip bulacaktır (Oğuzkan, Demiral ve Tür, 2001:11).

- **Fikirlere Açıklık**

Yaratıcı kimse bir duruma tepkide bulunurken, bir sorunun çözümü ile uğraşırken çok çeşitli fikirlere sahip olmaya ve birçok çözüm yollarını öğrenmeye yönelir. Bunların, içinden durum için en orijinal ve uygun düşenini kolaylıkla seçer ve durumu rahatlıkla uygular (Çağlar, 2003: 1624).

- **Esneklik**

Bu boyut, insanın duruma uyum sağlamasını ve özellikle de daha önce yerleşmiş ya da kalıplaşmış olan durumları değiştirmeyi içerir. Yaratıcı kişi karşılaştığı duruma kolayca uyum sağlayabilir ve o duruma göre değişebilir. (Oğuzkan, Demiral ve Tür, 2001: 11).

Herhangi bir duruma uygun düşen bir yaklaşımdan diğer bir yaklaşıma kolayca geçebilir. Esnektir, katılıktan hoşlanmaz.

- **Orijinallik**

Yaratıcı kimsenin en belirgin özelliklerinden birisi her hangi bir duruma verdiği cevaplarda yepyeni bir başkalık oluşudur. Özellikle yaratıcılık yeteneğine sahip olduğu alanda alışlagelmiş cevaplar, tepkilerden tamamen farklı tepkiler ve cevaplar verir. Problemlerin çözümünde, çeşitli yapıtların da yepyeni yaklaşımlar izler. Bu yetisi çoğu zaman onu çevresindeki muhafazakârlar ile çatışmaya düşürür. Çünkü yaratıcı kimsenin yepyeni yaklaşımları ve yapıtları alışlagelmiş tepkileri ve yaklaşımları benimseyen muhafazakârlar için acayip gelir (Çağlar, 2003: 1624).

- **Yeniden Tanımlama ve Düzenleme Yeteneği**

Bu boyutta eldeki var olan ögeleri ya da olayları yeni ve farklı bir biçimde tanıma ve değişik açılardan görebilme vardır. Yaratıcı kişi çevresindeki ögelerin fonksiyonlarını alışılmıştan farklı olarak görebilir ya da bunları değişik şekillerde kullanabilir. Burada ulaşılmış ya da var olan sonuçlardan farklı, yeni olana ulaşmak vardır (Oğuzkan, Demiral ve Tür, 2001: 12).

- **Soyutlama, Özetleme ve Analiz Etme Yeteneği**

Yaratıcı kişi ayırt etme, ayrıntıları bulma, karşılaştığı durumu önemli parçalar ve anlamlarına göre soyutlama, analiz etme yeteneğine sahiptir. Yaratıcı kişi durum ve konuların özünü, önemli kısımlarını ve tüm ayrıntıları önem derecesine göre ayırır. Onları en uygun şekilde kullanır (Çağlar, 2003: 1624).

- **Bileşim, Sentez ve Bir Sonuca Götürme**

Yaratıcı kişi, birbiriyle bağıntısı olmayan parçaları ve ögeleri birbiri ile uyumlu bir şekilde yepyeni bir sentez oluşturacak şekilde birleştirme yeteneğine sahiptir. O daha önceden bir bütünü oluşturan parçalar üzerinde iyice çalışmadan bir bütünün ayrıntılarını kavrar ve yepyeni bir sentez oluşturur. Çeşitli parçalar arasında yeni bağıntılar kurarak yepyeni bir sentez yapabilir (Çağlar, 2003: 1624).

- **Tutarlı Bir Şekilde Düzenleme**

Yaratıcı, kişi nesnelere ahenkli bir şekilde düzenleme yeteneğine sahiptir. Bir bütünün farklı parçaları ve ögeleri şekillendirilir veya kaldırılır. Böylece son düzenleme tutarlı olarak kabul edilir, birlik ve bütünlük sağlanır.

Yaratıcı kişi yetenekli olduğu alanda durumların, nesnelerin, parçalarını ahenkli ve tutarlı bir şekilde yeniden düzenler, yepyeni yapıtlar oluşturur (Çağlar, 2003: 1624).

Çocuğun ya da yetişkinin yaşamında, sorun çözme aşamasında önemli rol oynar ve kişiye kolaylık sağlar. Yaratıcılık çocuğa olayları değişik açılardan görebilme esnekliğı kazandırır. Bu esneklik ona yaşamı boyunca yardımcı olur, yeteneklerini ortaya çıkarabilmesine destek olur. Böylece çocuk yetenekleri doğrultusunda ilerleyebilir ve özgüvenini kazanır. Özgüveni kazanan çocuklar, kendileri ile ve çevresiyle barışık birey olarak büyürler. Yaratıcılıkları desteklenen çocuklar eğitim ve iş yaşamlarında başarılı yetişkinler olarak karşımıza çıkarlar (Öz, 1997: 66).

Yaratıcı çocuk, yeteneklerini kullanan ve farklı yollar üretebilen çocuklardır. Yaratıcılık eleştirel bakmak, yeni önermelerde bulunmak, daha önce aralarında ilişki kurulmamış nesnelere ya da düşünceler arasında ilişki kurmaktır. Alışılmışın, bilinenin dışında farklı yani özgün olmak, problemi görmek, farklı çözüm yollarından giderek yeni sonuçlar çıkarmaktır. Yaratıcı çocuğun ilk özelliklerini Margaret Parker ilk baştan itibaren yetenekli çocukların daha aktif ve çevrelerine karşı daha ilgili oldukları ve normalden daha az uyuduklarını belirtir. Çünkü bu çocuklar zamanlarını boş yere harcamak istemezler. Ayrıca genellikle üst düzeyde yetenekli olanlar çok erken konuşmaya başlasalar da bazıları gecikebilir ve birden bire 1 yıllık veya daha fazla gelişmeyi bir ayda gerçekleştirebilirler. Bu da zekânın önemli bir özelliğidir (Çağlar, 2003: 1624).

II.3.1. Yaratıcı Çocukların Genel Özellikleri

Kendi dünyalarına ait bir zaman birimi vardır. Çalışmalarının süresini kendileri belirlemek isterler. Karşılaşacakları problemler karşısında özgün buluşlarla çözüm üretirler. Hayal güçleri kuvvetlidir. Her şeyi bilmek konusunda

ilgi duyarlar. Bir sandalyeyi bir bot ya da bir araba gibi kullanabilirler. Dünyanın sorunları hakkında kafa yorurlar (Açlık, savaş, ölüm, uzay vb.). Ayrıca çok çeşitli ilgi alanları olup güzel sanatlara da eğilimlidirler. Genellikle kıyafet seçimlerinde ve hayata bakış konularında yaptıkları seçimde kararlıdırlar. Kendilerine göre öğrenme şekilleri vardır. "Ne, nasıl, nerede, ne zaman, kim?" sorularına yanıt arayacak şekilde öğrenirler (<http://egitim.milliyet.com.tr>).

II.4. Yaratıcılığın Desteklenmesinde Ailenin Rolü

Çocuk üzerinde en etkin kurum ailedir. Paylaşılan çok özel yaşantılar çocuğun gelişiminin temelini oluşturur. Genetik benzerlikler ana babanın çocuğa karşı az da olsa başka insanlara göre daha hoşgörülü olmasını sağlayacaktır. Bu anlamda çocuk için en değerli kurum ailedir. Her ailenin kendine özgü bir kültür yapısı vardır. Bu kültürel oluşum içinde yeni bireyler yetişmektedir. Bu güne kadar yapılan çalışmalar ana baba tutumlarının çocukların gelişimleri üzerinde son derece etkili olduğunu vurgulamıştır (Yıldız ve Şener, 2007: 28).

Çocuğun yaratıcılığını vurgulama işlemi, okuldan önce ailede başlatılmalı ve yük aile tarafından da paylaşılmalıdır. Aile içinde, çocuk yaşına uygun bir şekilde karar verme yeteneğini elde ederken çevresine ve doğaya duyarlılık kazanması, değişik çözümlerle karşılaşması, kendisine esneklikle beraber sorun çözme ve sağlıklı karar vermeyi benimsetecektir. Başka bir deyişle çocuk, tüm duyularından bilinçli olarak yararlanabilecek, güveni artarken de iç alemi zenginleşecektir (Yavuz, 1999: 114).

Kısıtlayıcı anne babalar tarafından yetiştirilen çocuklar, onların otoriter isteklerine karşı daha bağımlı bir davranış sergilerler ve ancak boyun eğerse, ihtiyaçlarının karşılanacağını düşünürler. Bazı anne babalar ise, çocukları kendilerinin veya başkalarının beklentilerine uysun uymasın, onları şefkatlerinden yoksun bırakmazlar ve istedikleri şeyleri sağlama konusunda cömert davranırlar.

Bu tür anne babalar çocuklarının daha bağımsız olmalarını sağlarlar ve onlara standartlarını olduğu gibi benimsetmekten kaçınırlar. Anne babaların kısıtlayıcı tutumunun, çocukların bağımsızlığını engellemesi yanında, daha az yaratıcı olmalarına yol açtığı görülmüştür (Davaslıgil, 1998).

Yaratıcı olan ebeveynlerin de hayalci, yaratıcı, maceracı olduğu görülmüştür. Bu ebeveynler aynı zamanda çocuklarını fiziksel olarak cezalandırma, disiplinin bir parçası olarak katı kurallar koymak yerine öğretici yöntemler seçmektedirler. Ek olarak yaratıcı ebeveynlerin günlük işleri düzenli yaptığı, kültürel aktivitelerde bulunduğu görülmüştür. Aile teşvikinin yaratıcılıkla olan ilgisi çocuğun yaratıcı oyunlarını belirlemektedir (Singer ve Singer, 1998: 217).

Küçük yaşlardan itibaren anne babanın çocukla oyun oynaması, arkadaşlık etmesi, onu dinlemesi, hikâye okuması, anlatması çocuğunda hayal gücünü özgürce kullanarak hikaye anlatmasına olanak vermesi, hayali oyunlarında onu gereken materyallerle desteklemesi, yaratıcılığa yönelik oyuncakları seçmesi yaratıcılığın gelişmesi açısından önemlidir (Oğuzkan, Demiral ve Tür, 2001: 15).

Aile dışarıdan satın aldığı oyuncakları ya da diğer malzemeleri çocuğa sunmakla yetinmemelidir. Evdeki ve çevresindeki malzemeleri de kullanarak yeni ürünler yaratmaya çocuk teşvik edilmelidir. Bunun için evde artık olarak nitelendirilebilecek plastik kutular ve şişeler, kapaklar, tuvalet kâğıdı ruloları, renkli dergi sayfaları, artık kumaş ve yün parçaları, eski giysiler, kuruyemiş kabukları, büyük boy boncuklar, düğmeler vb. gibi malzemeler oyun malzemeleri halinde çocuğa sunulmalıdır (Argun, 2004: 155).

Doğduğu andan itibaren bebeğin yeni tanıştığı çevre ile uyumunu sağlamak, ailenin özellikle de iletişiminin daha yoğun olduğu annenin görevidir. Bu nedenle anne bebeği ne kadar küçük olursa olsun onunla oynamalı, ona

dokunmalı, onu sesli ve sessiz uyaranlarla tanıştırmalıdır. Küçük ses taklitleri yaparak, ona şarkı, ninni söyleyerek sesli uyaranlar vermelidir. Değişik dokularda ve renklerde kumaş toplar, dolgu bebekler, mobiller hazırlanmalı bebek büyüdükçe ona ait eşya ve oyuncaklarının bulunduğu tehlikelerden uzak oynamaya ve yaratmaya elverişli bir fiziksel çevre düzenlenmelidir. Seçilecek oyuncaklar onun duyularına hitap ederken, yaş ve gelişim düzeyine uygun olmalı, yapılandırılmış oyuncaklar yerine kendi kendine yapıp bozarak, takarak, üst üste koyarak oynayabileceği ve yeni ürünler yaratabileceği nitelikte olmalıdır. Oyunlarında sadece anne değil, babası, büyük kardeşleri ve diğer aile üyeleri de rol almalıdır. Ona yapılan örnekler sunmak yerine gerektiği yerde yol göstermek şeklinde küçük yardımlarda bulunularak etkinliği desteklenmeli, olumlu model olunmalıdır. Çocuklara gereken zaman verilip oyunlarını bitirmeleri sağlanmalıdır (Ömeroğlu ve Turla, 2001).

Aile, çocuğu ile birlikte yakın ve uzak çevresini tanımaya fırsat verici geziler düzenlemeli, çocuğa neye bakması, neyi görmesi, neyi işitmesi gerektiği konularında ona yol gösterici olmalı ve böylece yaratıcılık için çok önemli olan gözlem yapma yeteneği geliştirilmelidir. Aile bu dönemdeki çocuğun meraklı sorularını bıkmadan ve onun anlayabileceği düzeyde doğru cevaplarla cevaplamalıdır (<http://okulweb.meb.gov.tr>). Çocuğun yaratıcılığının desteklenmesinde ailenin yapması gerekenler şu şekildedir:

Aile çocuğun sorularını bıkmadan, onun anlayabileceği düzeyde ve doğru olarak cevaplamalıdır. Çocuğun bulunduğu ortamda çevre, çok fazla düzenli olmamalı ve çocuğa düzeni koruması için baskı yapılmamalıdır. Daha esnek ve şekil değiştirebilen bir ortam, çocuğun yaratıcılığını kullanabilmesine olanak tanır. Çocuğun hayal gücüyle yarattıklarına müdahale edilmemelidir. Çocuk çok fazla eleştirilmemeli, başka çocuklarla kıyaslanmamalıdır. Çocuğun çevresindeki malzemelerin tüm özelliklerini

duyularını kullanarak algılamasına olanak tanınmalıdır. Çocuğun kendi başarısını fark etmesi sağlanmalıdır (<http://www.ogretmenlerforumu.com>).

Hayal kurmak, yeni bir şeyler tasarlamının ve doğal olarak da yaratmanın ilk adımıdır. Dolayısıyla hayal kurmanın desteklenmesi, hatta ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte hayaller kurması, yenilikçi düşünceye temel oluşturacağı gibi, yetişkin olduklarında da bu özelliklerini kullanarak hayatla ilgili motivasyonlarını yüksek tutmalarına yardımcı olabilir. Hikâye okurken başını, sonunu, devamını tahmin etmesini istemek, bildik eşyalar üzerinden "sence bu başka bir şey olsa ne olurdu?" gibi soru cevap oyunları oynamak, sosyal durumlarda bulduğu çözüm yollarına "başka ne yapabilirsin?" gibi alternatif üretmesini sağlamak, bireysel çabasıyla ortaya koyduğu "yarattığı" ürünü/etkinliği desteklemek önemlidir (Akaygün, 2005).

Yaratıcı çocuk yorucudur. Hayallerini işletmeyen çocuklar ise uslu çocuklardır, yeni fikirleri, sürprizleri yoktur. Birçok yetişkin çocuğunu yaratıcı olmasını ama yaramazlık yapmamasını ister. Ancak, bugün bu şekilde bir yaratıcılığın olmadığı anlaşılmıştır. Çocukların yaratıcı olması için yetişkinlerin çocukların yaratıcılıklarını görev edinmeleri gerekmektedir. Tüm bunların yanında zaman çok önemlidir. Yapılan etkinlikler sırasında çocuğa fazla yönerge vermemeye, yapamayacağı işleri yüklememeye dikkat edilmelidir (MEB, 2007)

II.4.1. Anne-Baba Yaklaşımları

II.4.1.1. Denetleyici Yaklaşım

Denetleyici yaklaşım içerisinde olan anne baba davranışlarının ortak özelliği, çocuğun tutum ve davranışlarını değiştirme amacı taşımalarıdır. Bu davranış, tehdit etmek ya da fiziki şiddet göstermek şeklinde olabildiği gibi sevgiyi esirgemek, küsüp iletişimi kesmek şeklinde de olabilir. Her iki şekilde de

çocuk hangi davranışın hangi tepkiyi alacağı hakkında fikre sahip değildir. Dolayısıyla kaygılı bir belirsizlik içinde aşırı isyankâr ya da aşırı boyun eğici olabilir (<http://okulweb.meb.gov.tr>).

Çocuğun kendine olan güvenini ortadan kaldıran, onun kişiliğini hiçe sayan tutumdur. Bu tutumda anne-baba katı bir disiplin uygular. Çocuk her kurala uymak zorunda bırakılır (Dinçer, 1993: 18).

Anne babanın aşırı koruması, çocuğa gerektiğinden fazla kontrol ve özen göstermesi anlamına gelir. Bunu sonucu çocuk, diğer kimselere aşırı bağımlı, kendine güveni olmayan, duygusal kırıklıkları olan bir kişi olabilir. Bu bağımlılık çocuğun yaşamı boyunca sürebilir ve aynı koruma duygusunu eşinden bekleyebilir.

Aşırı koruyucu ana-baba tutumunda çocuğa gereğinden fazla kontrol ve özen gösterilmektedir. Aşırı koruyucu tutumu daha çok anne-çocuk ilişkisinde ortaya çıkmaktadır. Anne, çocuğu sürekli olarak korumakta ve ihtiyaçlarını sürekli olarak gidermektedir. Çocuğun kendi başına yapabileceği şeyler bile anne tarafından karşılanır. Böyle bir tutumda çocuğun kendi kendine bir şeyler yapabilmesine olanak tanınmamaktadır. Bunun sonucu olarak çocuk güvensiz ve başkalarına aşırı bağımlı bir kişi olarak ortaya çıkmaktadır (www.okulonceciyiz.biz).

Çocuğun her yaptığı etkinliği gözetlemek, onun kendisine olan güvenini azaltacak ve yaratıcılığına zarar verecektir. Üzerinde aşırı kontrol hisseden çocuk yapacağı aktiviteler sırasında bağımsız olmadığını bildiği için rahat hareket edemeyecek ve isteksiz olacaktır. Çocuğu sürekli değerlendirmek onun yaratıcılığının engellenmesine neden olur. Çünkü çocuklar değerlendirileceklerini bildikleri için yaratıcılık aşamasında kendilerini sınırlayacaklardır (Erden, 2004).

Baskı altındaki çocuk zamanda, mekânda, zihinde ve duygusal anlamada, sınırlamalar yaşayacaktır. Bu dar alanda çocuğun yaratıcılığının gelişmesi için hiç ortam olmayacaktır. Yaratıcılık eğitiminin temelini oluşturan özgürlük hiç olmadığı için bu aile kültüründe doğru çocuk olabilmek, sessizliğe, uysallığa, yetişkinin her verdiği yönergeye uymaya bağlıdır. Büyük olasılıkla ana baba da aynı tutumla yetiştiğinden bu durum çocuğa yaratıcı model olmada da engeller içermektedir (Yıldız ve Şener, 2007: 29).

Fazla kuralcı, esneklikten uzak bir ortam, değişik çalışmaları, denemeleri, boşuna ve yararsız olarak değerlendirip, yapılacak faaliyeti büyüklerin belirlemesi gibi bakış açıları, çocukların kendilerine olan güvenlerini yitirmelerine, başkalarının çizgi ve düşüncelerini benimsemeye, taklitçiliğe yöneltir ve yaratıcılığını engeller (<http://egitim.milliyet.com.tr>).

Aşırı koruyucu aileler, ana baba olarak görevlerini engelleyecek veya aksatacak hiçbir ilgi alanına eğilmezler. Aşırı koruyuculuğun en ciddi etkilerinden biri çocuğun aşırı bağımlı olmasına yol açmasıdır. Aşırı korunmuş çocuklar geri çekilir, sorumluluk almaktan kaçarlar. Yeteneklerine hiç güvenleri yoktur, gruptan çok kolay etkilenirler, buldukları gruba çok bağımlıdırlar. Aşırı koruyucu aileler çocuğa karşı gereğinden fazla hassasiyet ve ihtimam gösterirler. Ailede sıkı bir kontrol söz konusudur (Hurlock'tan Akt: Dinçer, 1993: 19).

Aşırı koruyucu tutum ve sevgi ile büyütülen çocuklar sosyal hayata yeterince hazırlanamazlar. Atılım ve başarıma gücünden yoksundurlar. Aileden uzak olma onlar için çok zor bir durumdur. Çocuk ailesine olan bağımlılığını dış çevreye de genellebilir. Onu koruyup kollayacak birini bulunca bırakmaz ve ona bağımlı hale gelir. Yaşamı boyunca bu bağımlılık kişide devam eder (www.okulonceciyiz.biz).

II.4.1.2. Destekleyici Yaklaşım

Bu yaklaşımda çocuğa yakın ilgi göstermek, sözle ya da dokunarak sevgi belirtmek, onunla ortak faaliyetlerde bulunmak çocuğun benliğini onaylayan davranışları içerir. Yapılan araştırmalar sonucu anne babanın çocuklarını denetlemesi için ikna etme yolunu kullanmaları ve destekleyici tutum içerisinde olmaları halinde, çocukların sağlıklı bir psikososyal gelişim yaşadıkları ve ebeveynin beklentilerine daha olumlu cevap verdikleri görülmüştür. Anne baba çocuğun faaliyetlerine ilgi ve keyifle karşılık verip, sınırlandırmadan özgür ortam oluşturursa; onun kendi kendine öğrenmesini ve yeni beceriler kazanmasını teşvik etmiş olur. Böyle özgür bir ortam çocuğu cesaretlendirir (<http://okulweb.meb.gov.tr>).

Demokratik tutum çoğu zaman ailelerce yanlış anlaşılmakta ve gevşek tutumla karıştırılmaktadır. Demokratik tutumda çocuk tüm yönleriyle kabul edilir, çocuğa yol gösterilir. Ama alacağı kararlar konusunda serbest bırakılır. Aile içinde kurallar, sınırlar herkes için ve hep birlikte belirlenir. Bu sınırlar içinde çocuk özgürdür. Kuralların mantıklı açıklaması yapılır. Aileyi ilgilendiren kararlar beraber alınır. Her konuda çocuğun düşünce ve fikirleri dinlenir (<http://www.okulonceciyiz.biz>).

İlişkilerdeki denge, çocuğun problemlere tek başına çözüm üretmesinde anne babanın rehberliğini kolaylaştırmaktadır. Bu rehberlikte çocuk, cesaretlendirilebilmekte yeni düşüncelerde özgür bırakılmaktadır. Böylece çocuğun yaratıcılığını etkileyen etmenleri en olumlu kullanabilecek yapıya sahip bir tutum sergilenmektedir (Yıldız ve Şener, 2007: 28).

Anne babanın çocuklarına karşı hoşgörü sahibi olmaları çocukların bazı kısıtlamaların dışında, arzularını diledikleri biçimde gerçekleştirmelerine izin

veren tutumdur. Evde kabul edilen ve edilmeyen sınırlar bellidir. Bu sınırlar içinde çocuk özgürdür, söz hakkı vardır, sevgi ve teşvik görür (Dinçer, 1993: 18).

II.4.1.3. Pasif Yaklaşım

Pasif ve kayıtsız ebeveyn, çocuğun davranışları karşısında "ilgisiz ve kayıtsız" davranışlar sergileyen anne babadır. Onlar için çocuğun varlığı ve yokluğu belli değildir. Bu gruba giren anne ve babalar hoşgörü ile boş vermeyi birbirine karıştırmaktadır. Anne baba çocuğa karşı, çocuğun kendisini rahatsız hissedecek kadar kayıtsız kalabilmektedir. Çocuğu ihmal eden anne baba zorunlu olduğu zamanlarda, çocukla yüzeysel bir ilişki kurabilmektedir. Çocuk anne babayı rahatsız etmediği sürece, görünürde çocukla ilgili pek bir problem yoktur. Eğer çocuk anne babayı rahatsız eder ve onların yollarına çıkıp engel teşkil ederse, anne baba çocuğa karşı düşmanca bir tutum ve tavır takınır. Daha sonra çocuğa karşı yine kayıtsız tutum sergilerler. Anne babanın kişilik yapıları değişkendir. Rahat, sessiz, vurdumduymaz, pasif oldukları gibi saldırgan da olabilirler (<http://tutak.meb.gov.tr>).

Çocuğa karşı ilgisiz ve aile içi sınırlılıkların az yaşandığı bir aile yapısıdır. Her birey kendinden sorumludur. Fakat aile içi beraberlikler azdır. Çocuk aşırı sevgiden ve ne yaparsa hoş görüldüğünden otokontrolü daha az gelişmiştir. Tanınan özgürlükler yaratıcılık eğitimi açısından yararlı olduğu halde, gerekli ortamın hazırlanmasında ve rehberlikte ihmaller söz konusudur. Çocuğun sık sık hata yapması ve bu kadar yoğun hatanın yaratıcılığı engelleyen unsurlardan olacağı kesindir (Yıldız ve Şener, 2007: 29).

İlgisiz ve kayıtsız tutumda çocuğa düşen sevgi ve ilgi payı azdır. Bu tutumla büyüyen çocukların pasif ve donuk oldukları görülür. Disiplinsizlik söz konusudur ancak disiplinsizliğin nedeni sorumsuzluk ve ilgisizliktir. Bu tutumda ana baba çocuğa model olamaz.

Böyle bir ortamda yaşayan çocuk anne babasının dikkatini çekmek için alışılmadık davranışlar sergiler. Aile çocuğa model olmadığı için çocuk kendisine başka modeller seçer. Bu tutuma sahip olan anne babanın yanında yetişen çocuk zararlı alışkanlıklar edinmeye meyillidir (www.okulonceciyiz.biz).

II.4.2. Yaratıcılığın Ortaya Çıkmasını Engelleyen Anne-Baba Tutumları

Anne-babalar, zaman zaman çocuktaki yaratıcılığın ortaya çıkmasını engelleyen tutumlar sergilerler. Bunların başlıcaları şu şekildedir:

Çocuğun oyunlarına müdahale edilmesi, çocuğun yaptığı resim vb. faaliyetleri eleştirerek "doğrusu budur" demek, çocuğun hayal dünyasıyla alay etmek, onu küçümsemek, çocuğu hiç yeteneği olmayan bir yöne zorlamak, bu konuda ona baskı yapılması, çocuğu yaptıklarından dolayı sürekli eleştirmek ve onu doğrular- yanlışlar dünyasına hapsedmek, çocuğu belli kalıplara sokmaya çalışmak (<http://www.ogretmenlerforumu.com>).

Çocuklarla yeterince ilgilenilmemesi, tartışılıp konuşulmaması, izlenimlerinin anlatılmasına olanak tanınmaması, çocuğun soru sormasının ve deneyim yapmasının engellenmesi, çocuğa başarılı olma ve istenen sonuçları elde etme konusunda baskı yapılması, çocuğun beğenilmeme ve sosyal kabul görmeme gibi yanlış bir tavırla yetiştirilmesi (Argun, 2004: 70).

Çocukları çalışırken, oynarken, bir işle uğraşırken sürekli gözetim altında bulundurma. Onları izleme, gözleme ve yanlarında durup bekleme, çocukları birbirleriyle yarışdırma, onları kazanan ve kaybeden durumuna getirme. Çocukların kendi hızlarına göre gelişimlerini görmezden gelip, onları en üst sıralara doğru yönlendirmeyi amaç edinme, çocuklara katı ve kesin seçimler sunma. Onların hangi etkinliklerle nasıl uğraşacaklarını, nelere izinli olduklarını,

nerede yürekli (cesur) davranacaklarını ve nelerin yasak olduğunu söyleme. Yaratıcı buluşlar ve yaratıcı ürünleri geliştiren deneyleri ya da incelemeleri yapmalarına kesin bir dille karşı olma, aşırı överek ve ödüllendirerek onları yaratıcı buluşlardan yoksun bırakma (Üstündağ, 2005: 21).

II.5. Yaratıcılığın Desteklenmesinde Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Rolü

İnsanlığın geleceği yaratıcı insanlara ve onların yaratıcılığına özgü eğitime bağlıdır. Toplumların sahip oldukları tüm orijinal ve üstün yapıtlar yaratıcı düşünceye sahip insanların yarattığı yapıtlardır. Her toplum için en önemli eğitim sorunu yaratıcı niteliklere sahip çocukları ve gençleri erken teşhis etmek ve yaratıcı düşünceyi eğitip geliştirmek. Çünkü yaratıcılık niteliklerine sahip olan kimseler hem üyesi bulunduğu toplum hem de tüm insanlığın gelişmesi için en önemli gelişim potansiyelidir. Dünya kurulalı beri insanlar için her alanda yapılan icatlar onların eseri olmuştur ve bundan sonra yapılacaklarda onların eseri olacaktır. Bugün her alanda ileri gitmiş, gelişmiş ülkeleri bu aşamaya getiren sihirli gizli güç her alanda yaratıcı düşünceye sahip kimseleri yetenekleri yönünde ve seviyesinde gelişmesi için uygun eğitim ortamının sağlanmış olmasıdır. Onların yaratıcı güçlerinin kendi toplumu ve diğer toplumların refahına hizmet edecek ürünlere dönüştürülmüş olmasıdır (Çağlar, 2003).

Öğrenme ortamının yaratıcılığa izin verebilmesi için temel ilke esnekliktir. Esnek bir eğitim sistemi içinde, çocuğun yaratıcı fikirlerinin desteklenmesi, öğrenme ortamına katkıda bulunmasına izin verilmesi, ortamın kendisinin ne kadar yaratıcı olduğuna bağlıdır. Eğer çocuk yaratıcı olmanın, deneyler, projeler, uygulamalar, araştırmalarla önemsendiği ve değerli olduğu mesajının verildiği bir ortamda eğitim alırsa, kendi de yaratıcılık becerilerini kullanacaktır. Böylece aynı sporda olduğu gibi, çalışan kaslar da zaman içinde güçlenecek ve daha sık kullanılacaktır.

Bu noktada, temel rol sisteme ve öğretmene düşüyor gibi görünse de, okulda verilen bilgi ve beceriler ev ortamında desteklenir ve yaratıcı ek desteklerle çeşitlenirse, çocuk da bu beceriyi, diğer alanlara ve hayatının diğer aşamalarına genellebilir (Akaygün, 2005).

Özellikle yaratıcılığın temellerinin atıldığı yıllar okul öncesi eğitim ve ilkokul yıllarıdır. O halde gerek ana-baba ve çocukla ilgilenen diğer yetişkinlerin, gerekse öğretmenlerin, çocuğun bu yıllarını iyi değerlendirmeleri ve yaratıcı nesillerin temellerini oluşturmaları gerekir (<http://www.epo.hacettepe.edu.tr>).

Okul öncesi eğitim kurumlarının amaçları, çocukları, belli alanlarında yetiştirmek değil, çocuğun fiziksel, sosyal, duygusal, bilişsel gelişiminin sağlanmasına yönelik olmalıdır. Belli bir programa uyma yerine, yaratıcılığı sergileyebilen, özgürce kendini ifade edebilen, soran ve yanıt bulmaya çalışan öğrenci tipi yaratılmaya çalışılmalıdır.

Okul öncesi eğitim programlarının en önemli özelliği esnek olmasıdır. Yaratıcılığın gelişmesi için programların belli sınırlılıklar içinde katı kurallardan uzak olması gerekir (Yılmaz, 1990: 5).

Okul öncesi eğitim kurumlarında çocuğun yaratıcılığını geliştirmek için, iyi hazırlanmış bir program içinde yer alan sanat etkinlikleri, yaratıcı oyun, yaratıcı dramatizasyon, yaratıcı dans, ilgi köşeleri, çeşitli oyun ve oyuncakları vb. etkinlikleri sayabiliriz. Çocuklara çok pahalı bir fabrikasyon oyuncak yerine kendisinin yaptığı veya ilaveler yapabileceği bir oyuncak, bu süreç içinde düşünecek, dikkatini bir konu üzerinde yoğunlaştıracak, el-göz koordinasyonunu geliştirecek, sanat yeteneğini ortaya koyacak dolayısıyla duygusal bir rahatlama sağlayarak kendine olan güven duygusunu geliştirecektir (Karadağ, 1993: 77).

Yaratıcı eğitimde olaylara çok yönlü yaklaşabilme ve çeşitli bilgilerden yararlanabilme söz konusudur. Doğru, çeşitli anlamlı sorular sorabilme, daha iyi çözüm yollarını öğrenebilme yaratıcı eğitimin amaçlarındandır. Bu amacı gerçekleştirebilmek için çocuğun duygu ve düşüncelerini özgürce, her türlü baskı ve bağımlılıktan uzak bir biçimde aktarabileceği bir ortam olması gerekir (Yılmaz, 1990: 14).

Çocuğun özellikle okul öncesi dönemdeki temel ihtiyaçlarının sıralanmasında, yaratıcılığı ve estetik duygusunu geliştirebilmek için temiz, düzenli ortam yaratmak, sanat etkinliklerine katılmasına ve onları izlemesine yardımcı olmak da yer almalıdır. Çocuğun ayrıca kendini ifade edebilmeye, çevresindeki malzemeyi değişik şekillerde kullanabilmeye, sözcüklerden yararlanarak hayal kurabilmeye de ihtiyacı vardır. Bunun için de ona fırsat yaratmak ve uygun ortam hazırlamak gereklidir (Oktay, 2000: 129).

Çocuğu mutlu etmek, yaratıcı gücün ortaya çıkmasını sağlamak üzere okul öncesi eğitimde resim, müzik ve her türlü etkinlik, sıkıntı yaratan ve yaratıcı gücün ortaya çıkmasını engelleyen katı kurallar içinde, zorlayıcı ve baskılı değil, çocuğun gelişim düzeyi, ilgi ve gereksinimleri göz önünde tutularak verilir. Aynı zamanda birkaç yaratıcı etkinlik sunularak geniş yer, uygun araç gereç ve malzeme, yeterli süre verilerek çocuğun gereksinimlerine, beceri ve yeteneklerine uygun etkinliği seçmesine olanak tanınır. Çocuğun yaş ve gelişim düzeyleri için belirli olan süre önceden günlük, haftalık, aylık programlarla ayarlanır, belirlenir (Birsun, 1990: 50).

Yaratıcılıkta öğretmenin rolüne baktığımızda, sınıfta otoriter bir ortam oluşturmak yerine öğrencilerin daha fazla öğrendiği, hayal kurabildiği ortamlar hazırlayabilir. Her çocuk, doğuştan bir yaratıcılık gücüyle dünyaya gelir. Eğer hayal kurması engellenir, reel dünyaya çok sık yönlendirilirse ve sürekli başarılı olması istenirse bu var olan potansiyeli oluşmadan çürür. Öğretmen, öğrencinin sadece bir alanda değil, birçok alanda yaratıcı olabileceğini göz önüne almalıdır.

Öğretmen; sürekli kendini yenilemeli, değişik ve yeniliklere açık, sabırlı ve olumlu model olmalı, oyun, müzik ve dramaya önem vermeli, yaratıcılık uzun süre isteyeceğinden etkinlikler için zaman tanımalı, katılıktan, aşırı tekrarlardan, söz hakkı tanımamaktan uzak durmalı. Öğretmene düşen; yönetme ve müdahale etme değil, yönlendirme, organize etme, yaratıcılığı ortaya çıkaracak davranış biçim ve tarzı olmalıdır (Alkış, 2006).

Öğretmen yeni fikirlere açık olmalı ve bunu da göstermeli ya da hissettirmelidir. Öğrencilerin kendisi ile doğrudan konuşabileceği, ulaşabileceği bir sınıf ortamı oluşturmalıdır. Öğrenci yeni fikir ortaya attığında öğretmen açık fikirli, kabule hazır ve titiz olmalıdır. Öğretmenlerin katı eğitim kuralları dışına çıkarak, çocuklara belli sınırlar içerisinde özgürlük tanıyarak ve uyarıcıları düzenleyerek onların yaratıcı güçlerini ortaya koymalarına ve istedikleri denemelerden geçmelerine fırsat verilirse, daha yaratıcı ve mutlu çocuklar yetiştirmemiz mümkün olacaktır (Akdağ, 2003).

II.5.1. Yaratıcılıkta Öğretmenin Yapması Gerekenler

İnsanın kişilik temelleri 0-7 yaş arasında atılır. Bu yaşlarda çocukların yaratıcı düşüncelerini geliştirmek için onlara zengin bir eğitim ortamı sağlanmalıdır. Bu zengin ortamda çok amaçlı araç-gereçler, bilgisayar, televizyon, video, vb. bulunmalı, çocuğun bunları kullanmasına izin verilmelidir. Çocukların çamur, toprak, plastik gibi maddelerle oynamaları ve bunlardan araç gereçler yapmaları sağlanmalıdır. Çocuklar rol yapma, dramatizasyon, yaratıcı drama, demonstrasyon, psikodrama, sosyodrama gibi etkinliklere katılmalıdırlar. Bu etkinlikler için yöreklendirilmelidirler. Çocuklar, en olmadık düşüncelerinden, saçma sözlerinden, davranışlarından dolayı azarlanmamalı, dayak atılmamalı ve küçük düşürülmemelidir. Tersine bu tür düşünceleri için fırsat ve imkanlar verilmelidir.

Çocukların mantığa ters düşen bazı davranışları desteklenmeli, çok boyutlu düşünceleri için değişik ve zengin uyarıcılar eğitim ortamında kullanılmalıdır. Bunun için beyin fırtınası, arkası yarın türü oyunlar, yazılar, tamamlamalı resimler vb. öğrenme-öğretme durumlarında işe koşulmalı, öğrencilerin ilgileri problem üzerine çekilmelidir. Öğrenci korkutulmamalı, aptal yerine konulmamalıdır. Öğrencilerin çok boyutlu düşüncelerini sağlamak için ilk akla gelen çözüm hemen kabul edilmemeli, başka yolları düşünmesi için ona gerekli uyarıcılar sunulmalıdır.

Yaratıcı her davranış, ürün pekiştirilmelidir. Bunun için sergiler açılmalı, yayınlar yapılmalı, yaratıcı davranış, ürün ortaya koyanlar maddi ve manevi açıdan ödüllendirilmelidir. Eğitim ortamı olabildiğince özgür olmalıdır, çünkü baskı, korku ve ceza yaratıcılığı engelleyebilir (Ataman, 1993: 151).

Öğretmenin sınıfta yaratıcı bir model olabilmesi için öncelikle yaratıcı düşünmeli, ne olduğunun tanımını ve örneklerini bilmelidir. Yaratıcılığın öğeleri olan orijinallik, esneklik, akıcılık, anlamlandırma, çok yönlü düşünme, birleştirme gibi kavramların ne anlama geldiğini ve örneklerini kavramalıdır. Böylece bu bilgiyi kullanarak çocuklarda yaratıcılığı geliştirebilecek bir öğrenmeye kılavuzluk edebilir (<http://www.okulonceciyiz.biz>).

BÖLÜM III

III.1. YÖNTEM

III.1.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma betimsel araştırma modelinde olup 5-6 yaş çocukların yaratıcılığında yaş, cinsiyet ve ebeveyn eğitim durumunun etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır.

III.1.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubu, Konya Ereğli ilçesinde bulunan Musa Karabaş Anaokulu, Kız Meslek Lisesi Anaokulu, Gazi İlköğretim Okulu Anasınıfı ve Aşağı Gündelen İlköğretim Okulu Anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu öğrencilerinden oluşmaktadır.

Musa Karabaş Anaokulu'ndan ; 7 öğrenci beş yaş kız, 9 öğrenci beş yaş erkek, 5 öğrenci altı yaş kız ve 6 öğrenci altı yaş erkek olarak alınmıştır. Kız Meslek Lisesi Anaokulu'ndan; 8 öğrenci beş yaş kız, 7 öğrenci beş yaş erkek, 7 öğrenci altı yaş kız ve 6 öğrenci altı yaş erkek olarak alınmıştır. Gazi İlköğretim Okulu Anasınıfı'ndan; 1 öğrenci beş yaş kız, 5 öğrenci altı yaş kız ve 3 öğrenci altı yaş erkek olarak alınmıştır. Aşağı Gündelen İlköğretim Okulu'ndan; 4 öğrenci altı yaş kız ve 5 öğrenci altı yaş erkek olarak belirlenmiştir.

Çalışma grubuna üst, orta ve düşük eğitim durumlarına sahip ebeveynlere sahip çocuklar seçilmiştir. Araştırmaya bu okullardaki tüm öğrenciler alınarak başlanmıştır. Ancak test sonuçlarındaki bazı geçersizlikler nedeniyle 76 öğrenci testi örnekleme alınmıştır. Bu öğrencilere Torrance Yaratıcı Düşünce Şekilsel Form A (Ek 2) testi uygulanmıştır. Çalışmaya dahil olan katılımcıların yaş,

cinsiyet ve ebeveyn eğitim durumuna göre dağılımları aşağıdaki tabloda gösterildiği gibidir:

Demografik Veriler

Cinsiyet	Frekanslar	Yüzelik Oran
Kız	39	%51
Erkek	37	%49
Yaş	Frekanslar	Yüzelik Oran
5 Yaş	32	%42
6 Yaş	44	%58
Annenin Eğitimi	Frekanslar	Yüzelik Oran
İlköğretim	29	%38
Lise	13	%17
Önlisans- lisans	28	%37
Babanın Eğitimi	Frekanslar	Yüzelik Oran
İlkokul	19	%25
Ortaokul	3	%4
Lise	18	%24
Önlisans	36	%47

III.1.3. Veri Toplama Araçları

III.1.3.1. Kullanılan Ölçek

Yaratıcılık ölçümü konusunda yaklaşık olarak 1960'lerden bu yana ölçüm araçları geliştirilmektedir. Bazı testler "a-c yaratıcılık yeteneği testi (Akt: Uzunçarşılı, 1999: 91-103)" gibi doğrudan ve yalnızca yaratıcılığı ölçerken, bazı ölçekler "Katena-Torrance yaratıcı algılama envanteri" (Akt: Uzunçarşılı, 1999: 91) gibi kişinin kendi yaratıcılık algısını ölçmeye, bazıları da kişilik özelliklerini ölçerken bunların arasında sıfat listesi gibi dolaylı yoldan yaratıcılığı tespit etmeye yöneliktir. Torrance yaratıcı düşünce testi doğrudan yaratıcılığı ölçmesi açısından literatürde ayrı bir öneme sahiptir.

Araştırmada kullanılan Torrance Yaratıcı Düşünce Testi şekil formu resim oluşturma, resim tamamlama ve paralel çizgiler olmak üzere üç etkinlikten oluşur. Resim oluşturma alt testi yazarı tarafından geliştirilmiş, resim tamamlama ve paralel çizgiler alt testleri ise "Drawing Completion Test" adlı başka bir testten uyarlanmıştır. Bu testle yaratıcılığın akıcılık, esneklik, orijinallik ve zenginleştirme boyutları ölçülebilmektedir.

Torrance Yaratıcı Düşünce Testi sözel ve şekilsel testleri A ve B formları için Torrance tarafından Amerikan örneklemeyle yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonucu, testin yaratıcılığı ölçmede geçerli ve güvenilir bir ölçüt olduğu anlaşılmış, aynı bulgu Amerika'da yapılan başka araştırmalar tarafından da doğrulanmıştır (Torrance'dan Akt: Öncü, 2003:226).

Türkiye'de Aksu, Torrance Yaratıcı Düşünce Testi Şekilsel Test A Formu'nun resim tamamlama ve paralel çizgiler etkinliklerini kullanarak ilkökul beşinci sınıflar üzerinde yaptığı araştırmada, testin adı geçen etkinlikleri için oldukça yüksek geçerlik ve güvenilirlik katsayıları elde etmiştir (Öncü, 2000: 29).

TYDT A ve B olmak üzere iki formdan oluşmaktadır. Bu formlar birbirine eşit formdadır. Bu araştırmada Form A'nın kullanılması planlanmıştır. Test şekle dayalı ve sözel olmak üzere iki formdan oluşmaktadır. Bu araştırmada anaokulu ve anasınıfı öğrencilerin resimleme yoluyla daha kolay ve rahat biçimde yanıt vereceği düşünülerek şekle dayalı form kullanılmıştır.

Şekle dayalı bölüm 3 kısımdan oluşmaktadır.

1. Resim Oluşturma
2. Resim Tamamlama
3. Paralel Çizgiler

TYDT üzerinde yapılan çeşitli çalışmalar sonucu yönerge ve uygulamada değişiklik olmadan testin puanlanmasında çeşitli değişiklikler yapılmıştır.

III.1.3.2. Resim Oluşturma

Bu bölümde çocuğa yumurta şeklinden oluşan bir resim verilir. Bu şekli hiç kimsenin düşünemeyeceği, akıl edemeyeceği şekilde kullanması istenir. Ayrıca öğrencinin isteğine bağlı olarak bu şekle yeni düşünceler ekleyerek yeni bir kompozisyon oluşturması istenir. Resmi bitirdikten sonra oluşturduğu resme ilginç bir isim bulması ve bu ismi eğitmenin yazması istenir. Ayrıca bu etkinliği 10 dakikada tamamlaması gerektiği süre bitiminin eğitmeni tarafından hatırlatılacağı belirtilir.

III.1.3.3. Resim Tamamlama

Öğrenciye bitmemiş şekillerden oluşan 10 adet resim verilir. Çocuktan bu şekilleri ek olarak başka çizgilerle tamamlamasını ve bunların özgün, olabildiğince ilginç olması istenir. Resimleri istediği şekilde çoğaltabileceği istediği kadar çizgiyle tamamlayabileceği söylenir. Etkinlik bitiminde çocuktan

yaptığı resimlere birer isim bulması ve bunları eğitimciye yazdırması istenir. Etkinlik için yine 10 dakika sürenin olduğu ve bunun eğitimci tarafından hatırlatılacağı çocuklara söylenir.

III.1.3.4 Paralel Çizgiler

Bu formda yan yana konulmuş iki adet düz çizgi vardır. Çocuklardan bu düz çizgilere başka çizgiler ekleyerek yeni şekiller oluşturması istenmektedir. Diğer etkinliklerde olduğu gibi bu etkinlikte de çizgileri özgürce kullanarak, istediği kadar şekil ekleyebilmektedir. Çizdiği şekillerin olabildiğince değişik olması istenir. Her şekil için bir isim bulması eğitimci tarafından yazılması istenir.

Bu üç bölümün hepsi akıcılık, esneklik, orijinallik ve zenginleştirme (detaylara girme) puanları açısından incelenecektir.

III.1.4. Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi

Veriler iki aşamada toplanmış ve değerlendirilmiştir. Öncelikle çocuklara ait bilgileri öğrenmek amacıyla kişisel bilgi formları dağıtılmış ardından bunlar değerlendirilmeye alınmıştır.

Ardından çocukların yaratıcılığını ölçmek amacıyla Torrance Yaratıcı Düşünce Testi Form A çocuklara (Ek 2) uygulanmış ve daha sonra değerlendirilmesi yapılmıştır. Bütün sonuçlar teke tek incelenmiş ve geçersiz olanlar değerlendirilmeye alınmamıştır. Elde edilen sonuçlar Torrance'in değerlendirme ilkeleri olan akıcılık, esneklik, orijinallik ve zenginleştirmeye göre incelemeye alınmıştır.

Katılımcılar hakkında elde edilen kişisel bilgiler her çocuğun kendi formuna eklenmiştir. Katılımcıların yaş, cinsiyet ve ebeveynin eğitim durumuna etkisi ve akıcılık, esneklik, orijinallik ve zenginleştirme (detaylara girme) kriterlerine göre değerlendirilme yapılmıştır. Katılımcıların aldıkları puanlar ile yaş, cinsiyet ve ebeveynin eğitim durumu arasındaki ilişki kıkare testi ile değerlendirilmiştir.

BÖLÜM IV

IV.1. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde varsayımlarla ilgili olarak araştırmada elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Bu araştırma Okul Öncesi çağındaki 5-6 yaş grubu çocukların yaratıcılık düzeylerinin belirlenmesi ve çocukların yaratıcılığında yaş, cinsiyet ve ebeveynin eğitim durumunun (Ereğli Örneği) etkisinin ne derece olduğu ve bunların yaratıcılığın boyutları olan akıcılık, esneklik, orijinallik ve zenginleştirme ile arasında bir ilişki bulunup bulunmadığının incelenmesi için yapılmıştır ve kikare testi ile sınanmıştır.

Araştırmaya toplam 76 öğrenci katılmış bunların 39'u kız 37'sinin erkek öğrenci olduğu belirlenmiştir. Kişisel bilgi formundan elde edilen verilere göre bunların 32 tanesi 5 yaş grubu, 44 tanesi 6 yaş grubu deneklere aittir.

Katılımcı çocukların akıcılık, esneklik ve özgünlük düzeyleri ile bu düzeylerin toplamından elde edilen genel yaratıcılık düzeylerini belirlemek için öğrencilerin teste verdikleri yanıtlardan aritmetik ortalamaları, standart sapmaları ve testten aldıkları en düşük (minimum) ve en yüksek (maksimum) puanları hesaplanmıştır. İlgili bulgular aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tanımlayıcı İstatistikler

	Öğrenci Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Akıcılık	76	43,17	11,07	25	105
Esneklik	76	32,93	7,80	16	50
Orijinallik	76	46,03	9,51	27	78
Zenginleştirme	76	95,13	52,26	34	303

Araştırmaya katılan çocuklardan akıcılık puanı en düşük 25, en yüksek puan ise 105 olarak ölçülmüştür. Araştırmaya katılanların ortalama akıcılık puanı 43,17; standart sapması ise 11,07 olmuştur. Deneklerin aldığı esneklik puan ortalaması 32,93, orijinallik puanı ortalaması 46,03, zenginleştirme (detaylara girme) puan ortalaması ise 95, 13 olarak belirlenmiştir. Genel olarak tabloya bakıldığında en yüksek ortalamayı zenginleştirme daha sonra orijinallik ve akıcılık yönlerinden aldıkları görülmüştür. En düşük ortalamanın ise esneklik düzeyinde olduğu görülmektedir. Buna göre esneklik düzeyinde öğrencilerin çok yönlü düşünemedikleri ortaya çıkmıştır.

Varsayım 1: Çocukların yaşı ve yaratıcılık kavramı arasında ilişki vardır.

Yontar (1993) yaş ve yaratıcılık arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaları sonucunda, çocuktaki yaratıcılık gelişiminin yaşamın ilk yıllarında kendini göstermeye başladığından ve diğer alanlara kademeli bir biçimde yayıldığından söz etmektedir. Yaş ilerledikçe yaratıcılık gelişiminde artış gözlenmektedir. Yaratıcılığın gelişiminde en kritik dönem 5-6 yaşlar olarak ortaya çıkmaktadır. 5ve 6 yaşlarında çocuk okula başladığı zaman otoriteye ve kurallara daha katı olarak uyma zorunluluğu taşıdığı için yaratıcılığı duraklayacaktır (Akt: Argun, 2004: 144).

Çocukta yaş ve yaratıcılık doğru orantılı olarak ilerlemektedir. Çocuk büyüdükçe kendini daha iyi ifade edebilmekte, kendi becerilerini daha iyi ortaya koyabilmektedir. Yaş ilerledikçe çevresinde daha çok uyararla karşılaştığı için bunları yaratıcılığına yansıtılmaktadır. Hayalleriyle birlikte çocuğun yaratıcılığında da artış gözlenmektedir. Tablo 1' de ankete katılan çocukların yaşı ve yaratıcı düşünce arasındaki ilişki istatistiksel olarak gösterilmiştir.

Tablo 1: Yaş ile yaratıcı düşünce ilişkisi

Yaş	\bar{X}	Ss	Akılcılık		Toplam	X ²
			<=43	>43		
5	39,16	7,11	25	7	32	0,121 > 0,05
6	46,09	12,51	27	17	44	
Toplam	43,17	11,07	52	24	76	
Yaş	\bar{X}	Ss	Esneklik		Toplam	X ²
			<=33	>33		
5	30,37	8,21	20	12	32	0,142 > 0,05
6	34,79	7,01	20	24	44	
Toplam	32,93	7,80	40	36	76	
Yaş	\bar{X}	Ss	Orijinallik		Toplam	X ²
			<=46	>46		
5	43,31	7,99	22	10	32	0,010 < 0,05
6	48,00	10,10	17	27	44	
Toplam	46,03	9,51	39	37	76	
Yaş	\bar{X}	Ss	Zenginleştirme		Toplam	X ²
			<=95	>95		
5	71,62	31,42	28	4	32	0,000 < 0,05
6	112,23	57,80	21	23	44	
Toplam	95,13	52,26	49	27	76	

Çocukların yaşları ile akılcılık puanları arasında anlamlı ($p > 0,05$) bir ilişki bulunmamıştır.

Çocukların yaşları ile esneklik puanları arasında anlamlı ($p > 0,05$) bir ilişki bulunmamıştır.

Çocukların yaşları ile orijinallik puanları arasında anlamlı ($p < 0,05$) bir ilişki bulunmuştur. 5 yaşındaki çocukların aritmetik ortalamaları 43,31 olarak bulunmuşken, 6 yaşındaki çocukların aritmetik ortalamaları 48 olarak hesaplanmıştır. Yaş yükseldikçe çocukların orijinallik puanlarında da artış olmaktadır.

Çocukların yaşları ile zenginleştirme puanları arasında anlamlı ($p < 0,05$) bir ilişki bulunmuştur. 5 yaşındaki çocukların aritmetik ortalamaları 71,62 iken, 6 yaşındaki çocukların zenginleştirme puanı aritmetik ortalamaları 112,23 olarak hesaplanmıştır. Yaş yükseldikçe çocukların zenginleştirme puanlarında da artış olmaktadır.

Bu durumda varsayım, orijinallik ve zenginleştirme boyutlarında kabul edilirken, akıcılık ve esneklik boyutlarında reddedilmiştir.

Varsayım 2: Çocukların cinsiyeti ve yaratıcılık kavramı arasında ilişki bulunmamaktadır.

Yapılan araştırmalar, kullandıkları testlere, örneklem ve araştırma desenlerine göre farklı sonuçlar ortaya koymaktadır. Önemli ölçüde kültürel değişkenlere bağımlı olan cinsiyet değişkeni üzerinde tartışmalar süregelmektedir. Burada ilginç olan; yüksek düzeyde yaratıcı olan bireylerin karşıt cins rollerini daha kolay kabul edebildiklerini ortaya koymaktadır (<http://www.izafet.com>).

Yaratıcı düşünmede cinsiyetin çocuğun yaratıcılığında etkili olduğu söylenemez. Etkili bir şekilde uyarıcı sağlandığı taktirde değişik alanlarda yaratıcı özellik gösterebilirler. Kız ve erkek çocuklar ilgi alanlarına göre yaratıcılıklarını etkili bir şekilde ortaya koymaktadırlar. Ancak ortaya çıkan sonuçlarda ve incelenen resimlerde erkek çocukların kız çocuklara oranla kendilerini daha az

ifade ettikleri görülmüştür. Tablo 2’de araştırmaya katılan çocukların cinsiyeti ve yaratıcı düşünce arasında elde edilen bulgular gösterilmiştir.

Tablo 2: Cinsiyet ile yaratıcı düşünce ilişkisi

Cinsiyet	\bar{X}	Ss	Akılcılık		Toplam	X^2
			≤ 43	> 43		
Kız	46,31	13,83	19	20	39	0,000 < 0,05
Erkek	39,86	5,60	33	4	37	
Toplam	43,17	11,07	52	24	76	
Cinsiyet	\bar{X}	Ss	Esneklik		Toplam	X^2
			≤ 33	> 33		
Kız	35,26	8,18	16	23	39	0,037 < 0,05
Erkek	30,49	6,64	24	13	37	
Toplam	32,93	7,80	40	36	76	
Cinsiyet	\bar{X}	Ss	Orijinallik		Toplam	X^2
			≤ 46	> 46		
Kız	47,28	11,76	19	20	39	0,642 > 0,05
Erkek	44,70	6,24	20	17	37	
Toplam	46,03	9,51	39	37	76	
Cinsiyet	\bar{X}	Ss	Zenginleştirme		Toplam	X^2
			≤ 95	> 95		
Kız	113,51	63,90	20	19	39	0,014 < 0,05
Erkek	75,76	25,07	29	8	37	
Toplam	95,13	52,26	49	27	76	

Çocukların cinsiyetleri ile akılcılık puanları arasında anlamlı ($p < 0,05$) bir ilişki bulunmuştur. Kız çocukların ortalama puanları 46,31 olarak hesaplanırken, erkek çocukların akılcılık ortalama puanları 39,86 olarak hesaplanmıştır. Kız çocukların aldıkları akılcılık puanları erkeklerden fazla olmuştur.

Çocukların cinsiyetleri ile esneklik puanları arasında anlamlı ($p < 0,05$) bir ilişki bulunmuştur. Kız çocukların ortalama puanları 35,26 olarak hesaplanırken, erkek çocukların ortalama puanları 30,49 olarak bulunmuştur. Kız çocukların aldıkları esneklik puanları erkeklerden fazla olmuştur.

Çocukların cinsiyetleri ile orijinallik puanları arasında anlamlı ($p > 0,05$) bir ilişki bulunamamıştır.

Çocukların cinsiyetleri ile zenginleştirme puanları arasında anlamlı ($p < 0,05$) bir ilişki bulunmuştur. Kız çocukların aritmetik ortalamaları 47,28 olarak bulunurken, erkek çocukların aritmetik ortalamaları 44,70 olarak hesaplanmıştır. Kız çocukların aldıkları zenginleştirme puanları erkeklerden fazla olmuştur.

Bu durumda varsayım, orijinallik boyutunda kabul edilirken, akıcılık, esneklik ve zenginleştirme boyutlarında reddedilmiştir.

Varsayım 3: Ailenin eğitim durumu ve çocukların yaratıcılığı arasında bir ilişki bulunmamaktadır.

Torrance (1965), yaratıcılığın öğrenilebileceğini savunmuştur. Doğumdan itibaren şansa bırakılmaması ve yaratıcı potansiyelin yönlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ona göre; bu enerji iyi yönlendirilemez ve desteklenmezse tehlikeli bir yöne doğru kanalize olma tehlikesi vardır (Akt: Argun, 2004: 144). Bu doğrultuda aileye önemli bir rol düşmektedir. Çocuğu kısıtlamadan doğru yönlendirdikleri takdirde kendini ifade edebilen, yaratıcı bireyler ortaya çıkacak, eğitim ve tutumlarla yaratıcılığı geliştirecektir. Aksi durumda çocuk tutucu bir birey olarak yetişecek, farklı durumlarda farklı fikirler ortaya çıkaramayacak, yaratıcılığını ortaya koyamayacaktır. Tablo 3-4'te katılımcıların ebeveyn eğitim durumu ile yaratıcı düşünce arasındaki bulgular gösterilmektedir.

Tablo 3: Annenin eğitimi ile yaratıcı düşünce ilişkisi

Annenin Eğitimi	\bar{X}	Ss	Akılcılık		Toplam	X^2
			≤ 43	> 43		
İlkokul	48,17	14,24	13	16	29	0,004 < 0,05
Ortaokul	36,50	6,63	6	0	6	
Lise	43,00	8,49	10	3	13	
Önlisans - lisans	39,50	6,25	23	5	28	
Toplam	43,17	11,07	52	24	76	
Annenin Eğitimi	\bar{X}	Ss	Esneklik		Toplam	X^2
			≤ 33	> 33		
İlkokul	35,21	8,09	13	16	29	0,331 > 0,05
Ortaokul	31,00	6,03	5	1	6	
Lise	31,00	7,49	6	7	13	
Önlisans - lisans	31,89	7,76	16	12	28	
Toplam	32,93	7,80	40	36	76	
Annenin Eğitimi	\bar{X}	Ss	Orijinallik		Toplam	X^2
			≤ 46	> 46		
İlkokul	49,59	11,41	13	16	29	0,779 > 0,05
Ortaokul	43,00	7,90	3	3	6	
Lise	44,08	6,98	8	5	13	
Önlisans - lisans	43,89	7,79	15	13	28	
Toplam	46,03	9,51	39	37	76	
Annenin Eğitimi	\bar{X}	Ss	Zenginleştirme		Toplam	X^2
			≤ 95	> 95		
İlkokul	129,83	66,87	8	21	29	0,000 < 0,05
Ortaokul	70,00	22,26	5	1	6	
Lise	77,46	17,88	12	1	13	
Önlisans - lisans	72,79	24,77	24	4	28	
Toplam	95,13	52,26	49	27	76	

Çocukların annelerinin eğitim durumu ile akıcılık puanları arasında anlamlı ($p < 0,05$) bir ilişki bulunmuştur. Annesi ilkokul mezunu olan çocukların ortalama puanları 48,17 olarak hesaplanırken, annesi önlisans veya üniversite mezunu olan çocukların ortalama puanları 39,50 olarak hesaplanmıştır. Annesinin eğitimi düşük olan çocukların akıcılık puanları daha yüksek çıkmıştır.

Çocukların annelerinin eğitim durumu ile esneklik puanları arasında anlamlı ($p > 0,05$) bir ilişki bulunmamıştır.

Çocukların annelerinin eğitim durumu ile orijinallik puanları arasında anlamlı ($p > 0,05$) bir ilişki bulunmamıştır.

Çocukların annelerinin eğitim durumu ile zenginleştirme puanları arasında anlamlı ($p < 0,05$) bir ilişki bulunmuştur. Annesi ilkokul mezunu olan çocukların ortalama puanları 129,83 olarak hesaplanırken, annesi önlisans veya üniversite mezunu olan çocukların ortalama puanları 72,79 olarak bulunmuştur. Annesinin eğitimi düşük olan çocukların zenginleştirme puanları daha yüksek çıkmıştır.

Bu durumda varsayım, akıcılık ve zenginleştirme boyutlarında reddedilirken, esneklik ve orijinallik boyutlarında kabul edilmiştir.

Tablo 4: Babanın eğitimi ile yaratıcı düşünce ilişkisi

		Akılcılık					
Babanın Eğitimi	\bar{X}	Ss	≤ 43	> 43	Toplam	X^2	
İlkokul	45,37	7,12	8	11	19	0,008 < 0,05	
Ortaokul	47,00	21,63	2	1	3		
Lise	46,89	17,90	11	7	18		
Önlisans - lisans	39,83	5,60	31	5	36		
Toplam	43,17	11,07	52	24	76		
		Esneklik					
Babanın Eğitimi	\bar{X}	Ss	≤ 33	> 33	Toplam	X^2	
İlkokul	34,00	6,33	10	9	19	0,940 > 0,05	
Ortaokul	33,33	12,50	2	1	3		
Lise	33,61	8,68	10	8	18		
Önlisans - lisans	32,00	7,91	18	18	36		
Toplam	32,93	7,80	40	36	76		
		Orijinallik					
Babanın Eğitimi	\bar{X}	Ss	≤ 46	> 46	Toplam	X^2	
İlkokul	47,11	8,95	8	11	19	0,780 > 0,05	
Ortaokul	48,00	17,09	2	1	3		
Lise	47,11	13,10	10	8	18		
Önlisans - lisans	44,75	7,02	19	17	36		
Toplam	46,03	9,51	39	37	76		
		Zenginleştirme					
Babanın Eğitimi	\bar{X}	Ss	≤ 95	> 95	Toplam	X^2	
İlkokul	121,42	38,83	4	15	19	0,000 < 0,05	
Ortaokul	141,33	115,14	1	2	3		
Lise	104,56	74,57	12	6	18		
Önlisans - lisans	72,69	22,30	32	4	36		
Toplam	95,13	52,26	49	27	76		

Çocukların babalarının eğitim durumu ile akıcılık puanları arasında anlamlı ($p < 0,05$) bir ilişki bulunmuştur. Babası ilkokul mezunu olan çocukların akıcılık ortalama puanları 45,37 olarak bulunmuşken, babası önlisans veya üniversite mezunu olan çocukların ortalama puanları 39,83 olarak hesaplanmıştır.

Babalarının eğitimi düşük olan çocukların akılcılık puanları daha yüksek çıkmıştır.

Çocukların babalarının eğitim durumu ile esneklik puanları arasında anlamlı ($p > 0,05$) bir ilişki bulunmamıştır.

Çocukların babalarının eğitim durumu ile orijinallik puanları arasında anlamlı ($p > 0,05$) bir ilişki bulunmamıştır.

Çocukların babalarının eğitim durumu ile zenginleştirme puanları arasında anlamlı ($p < 0,05$) bir ilişki bulunmuştur. Babası ilkokul mezunu olan çocukların aritmetik ortalama puanları 121,42 olarak bulunmuşken, babası önlisans veya üniversite mezunu olan çocukların zenginleştirme ortalama puanları 72,69 olarak bulunmuştur. Babalarının eğitimi düşük olan çocukların zenginleştirme puanları daha yüksek çıkmıştır.

Bu durumda varsayım, akılcılık ve zenginleştirme boyutlarında reddedilirken, esneklik ve orijinallik boyutlarında kabul edilmiştir.

BÖLÜM V

V.1. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocukların yaşları ile akıcılık puanları arasında anlamlı ($p > 0,05$) bir ilişki bulunmamıştır. Çocukların yaşları ile esneklik puanları arasında anlamlı ($p > 0,05$) bir ilişki bulunmamıştır. Çocukların yaşları ile orijinallik puanları arasında anlamlı ($p < 0,05$) bir ilişki bulunmuştur. 5 yaşındaki çocukların orijinallik ve zenginleştirme puan ortalamaları 6 yaş çocuklara göre daha düşüktür.

Yapılan bir araştırmada (Sezgin, 2004), çocukların yaşları ile yaratıcılık arasındaki ilişkiye bakıldığında 6 yaş çocukların 5 yaş çocuklara oranla zenginleştirme boyutunda daha yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir. 5 yaş çocuklarının 6 yaş çocuklarının ortalama puanlarının altında kaldığı görülmüştür. Bu durumda yaş yaratıcılığı olumlu etkilemiştir. Elde edilen sonuçlarla bu araştırmanın sonucu desteklenmiştir.

Çocukların cinsiyetleri ile akıcılık puanları arasında anlamlı ($p < 0,05$) bir ilişki bulunmuştur. Çocukların cinsiyetleri ile esneklik puanları arasında anlamlı ($p < 0,05$) bir ilişki bulunmuştur. Çocukların cinsiyetleri ile orijinallik puanları arasında anlamlı ($p > 0,05$) bir ilişki bulunmamıştır. Çocukların cinsiyetleri ile zenginleştirme puanları arasında anlamlı ($p < 0,05$) bir ilişki bulunmuştur. Sadece orijinallik boyutunda cinsiyeti etkilerken diğer boyutlarda etki etmediği görülmüştür. Yapılan diğer araştırmada da (Sezgin, 2004) cinsiyetin yaratıcılığa etki etmediği sonucuna varılmıştır.

Çocukların anne-baba eğitim durumu ile akıcılık puanları arasında anlamlı ($p < 0,05$) bir ilişki bulunmuştur. Çocukların anne- baba eğitim durumu ile esneklik puanları arasında anlamlı ($p > 0,05$) bir ilişki bulunmamıştır. Çocukların anne-baba eğitim durumu ile orijinallik puanları arasında anlamlı ($p > 0,05$) bir ilişki bulunmamıştır. Çocukların anne-baba eğitim durumu ile zenginleştirme puanları arasında anlamlı ($p < 0,05$) bir ilişki bulunmuştur. Bu durumda çocuğun yaratıcılığı ile anne-babanın eğitim durumu arasındaki ilişkiye bakıldığında akıcılık ve zenginleştirme boyutunda etkilediği görülürken esneklik ve orijinallik boyutlarında herhangi bir ilişki bulunmamıştır. Yapılan diğer bir araştırmada (Sezgin, 2004), annenin eğitim durumu ile değişkenler arasında herhangi bir ilişki bulunmazken, babanın eğitim durumu ile yaratıcılık arasında akıcılık, esneklik ve orijinallik arasında herhangi bir ilişki bulunmazken, zenginleştirme boyutunda etki ettiği görülmektedir.

Yaratıcılık insanların sürekli yararlandığı bir şeydir, günlük hayatımızın vazgeçilmez bir parçasıdır. Hayatın karmaşık sorunlarıyla başa çıkmak, toplumun yeni buluş ve icatlarla ilerlemesini sağlamak için yaratıcı bireylere ihtiyaç vardır. Yaratıcılık süreci boyunca sürekli motivasyon gerekmektedir. Yaratıcı öğrenciler kendilerini motive edebilmekte ve kendi içsel hedeflerini belirleyebilmektedirler. Bu sebeple öğretmenlerin öğrencileri motive edecek etkinlikleri sınıf içinde uygulamaları gerekmektedir

Çocukta benlik gelişimi erken yaşlarda ortaya çıkmaktadır. Çocuk, ailesinin ve çevresindeki insanların yardımıyla etrafını tanır ve anlamaya çalışır. Kişisel özelliklerinin yanı başında annesinin, babasının, ailesinin ve çevresinin ona olan davranışları yer almaktadır. Anne ve baba çocuğun yaptığı davranışları ilgi ve anlayışla izlemelidir. Çocuk, yaratıcılığını geliştirecek etkinliklerde bulunurken anne-baba bu ortamı çocuğun sınırlarına müdahale etmeden sadece çocuğun etkinliği sırasında kendisine rehberlik etmelidir. Ebeveyn çocuğa

yetersiz ya da sıkı disiplin vermemeli çocukla birlikte verilecek ortak kararlarla hareket edilmelidir.

İsteklerini yapabilmeleri için onlara belirli miktarda bağımsızlıklar verilmelidir. Her çocuğun farklı ve bağımsız bir insan olduğunu kabullenmek ve bu farklılığa saygı duymak, anne babanın yaratıcılık açısından çocuğuna verebileceği en iyi eğitim şeklidir.

Çocuğu yönlendirmek yerine, onun kendi düşüncesini ortaya çıkarmasına yardımcı olmak gereklidir. Çocuğa yapılmış örnekler sunmak yerine gerektiği yerde ona yol göstermek şeklinde küçük yardımlarda bulunarak etkinliği desteklenmeli, olumlu model olunmalıdır.

Öğretmenler, öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirebilecek yöntem, teknik ve etkinlikleri sınıflarında uygulamalıdır. Öğretmenlerin görevleri öğrencilere belli bilgileri öğretmek değil, bilgileri kullanma becerileri kazandırma olarak algılamaları gerekir. Öğretmenler, akıcı, esnek ve orijinal bir düşünme gücüne sahip olmalı ki çocukları yaratıcılığa yöneltecek bir öğretme- öğrenme ortamı düzenleyebilsin ve yaratıcılığın gelişimine rehberlik edebilsin. Öğretmen, öğrencilerin özgürce denemeler yapmalarına, olağanın dışında çözümler bulmalarına fırsat yaratacak esnek öğretme- öğrenme ortamları düzenleyebilmelidir. Öğretmen, öğrenciler üstünde zaman baskısı yaratmamalı, aceleci olmamalıdır. Hızlı düşünme yerine; dikkatli düşünmeye, çeşitli olasılıkları düşünmeye ve yaratıcılığa değer vermelidir. Çocukların düşünmesi için, problemlere birçok alternatif çözüm yolları bulması için zaman tanınmalıdır. Öğretmenler, öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirebilecek yöntem, teknik ve etkinlikleri sınıflarında uygulamalıdır.

Eğitim ortamı öğrencinin probleminin farkına varmasına, onu anlayıp sınırlandırmasına, denenceler kurmasına ve diğer kişilerle birlikte çalışmasına imkan

ve fırsat verecek şekilde düzenlenmelidir. Aynı zamanda yeni düşünceler, kuramlar, sistemler üretmesini engelleyen kültürel değişkenler ortadan kaldırılmalı, öğrenci özgün, yeni ve tutarlı ürün ortaya koyduğunda o pekiştirilmelidir.

Aileler ve okul öncesi eğitimde görev alan eğitimciler çocukların yaratıcı düşünmeleri, yaratıcı yorumlar yapmaları, yaratıcı güçlerini kullanmaları için çocuğa kopya edeceği modeller vermemeli, başarısı övülen kardeş ve arkadaş gibi olma isteklerini körüklememeli, çocuğu kendi kendisini aşması konusunda yönlendirmelidir.

Çocuğun yaşamı boyunca rol oynayan herkese yaratıcılığının gelişmesi aşamasında önemli roller düşmektedir. Bu durumda çocuğun en yakınında bulunan kişiler olan aile ve öğretmenler çok dikkatli hareket etmeli onları kısıtlayacak davranışlardan kaçınmalıdır. Onları destekleyici davranışlar onun yaşamı boyunca olumlu yönde kalıcı izler olmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Akaygün Cüntay, Seçil (2005). Çocuklarda Yaratıcılığı Desteklemek. *Çocuk ve Aile Dergisi*, Ocak.

Akçum, Esin (2005). *5-6 Yaş Çocuklarının Yaratıcılık ve Öğrenimine Hazır Oluş Düzeylerine Okul Öncesi Eğitimin Etkisinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Akdağ, Mustafa (2003). Öğretmen Rolünün Yaratıcı Bir Sınıf Ortamı Oluşturmasındaki Önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı: 159, Ankara.

Akdağ, Mustafa, Güneş, Hasan (2003). Öğretmen Rolünün Yaratıcı Bir Sınıf Ortamı Oluşturmasındaki Önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı: 159, Ankara.

Alkış, Menşure (2006). Çocuk ve Yaratıcılık. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, Yıl 6, Sayı 72, Ankara.

Aral, Neriman (1999). Sanat Eğitimi Yaratıcılık Etkileşimi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 15, Ankara.

Aral, Neriman, Gürsoy, Figen ve Köksal, Aysel (2001). *Okul Öncesi Eğitimde Oyun*, Ya-Pa Yayın Pazarlama, İstanbul.

Argun, Yasemin (2004). *Okul Öncesi Dönemde Yaratıcılık ve Eğitimi*, Anı Yayıncılık, Ankara.

Aslan, Esra (2001). Torrance Yaratıcı Düşünce Testinin Türkçe Versiyonu. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı 14, İstanbul.

Ataman, Ayşegül (1993). Yaratıcılık ve Eğitim, *Türk Eğitim Derneği XVII. Eğitim Toplantısı Yayınlanmış Makale*, Şafak Matbaacılık, Ankara.

Birsun, Mevlide (1990). Okul Öncesi Eğitimde Resim ve Yaratıcılık, *Ya-Pa Okul Öncesi Eğitim Semineri*, 28 Nisan-2 Mayıs, Ya-Pa Yayınları, İstanbul.

Çağlar, Doğan (2003). Yaratıcı Çocuklar ve Yaratıcılığın Geliştirilmesi, *Çağdaş Eğitim Dergisi*, Cilt 1, sayı 9, s. 1624.

Davaslıgil, Ümit (1998). *Anksiyete Düzeyi ve Aile Tutumlarının Yaratıcı Düşünmeye Etkisi*, İstanbul.

Dikici, Ayhan (2001). Sanat Eğitiminde Yaratıcılık, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı: 159, Ocak- Şubat- Mart, Ankara.

Dinçer, Didem (1993). *Anaokuluna Devam Eden 5 Yaş Grubu Çocukların Anne-Baba Tutumları ile Yaratıcılıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Eratay, Emine (1993). *7 ve 11 Yaş Çocuklarının Yaratıcılıkları ile Psikososyal Gelişimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Erden, Şule (2004). *Okul Öncesinde Yaratıcılık Ders Notları*, Çukurova Üniversitesi Basımevi, Adana.

Gönen, Mübeccel, Şahin, Semra, Tanju, Ebru ve İpek, Arzu (1998). *Çocuklar İçin Yaratıcı Etkinlikler*, Epsilon Yayınevi, Ankara.

Kağıtçıbaşı, Çiğdem, Özgediz, Selçuk (1979). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Yaratıcı Faaliyetler*, Ankara.

Karadağ, Asiye (1993). Yaratıcılığın Geliştirilmesinde Artık Malzemelerin Önemi ve Değerlendirilmesi, *9. Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri*, 17-18-19 Haziran, Ya-Pa Yayınları, İstanbul.

Karadağ, Asiye (1997). *Okul Öncesinde Dramatik Etkinlikler- Kukla-Dramatizasyon- Drama*, Kök Yayınevi, Ankara.

MEB (2007). *Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü Okul Öncesi Eğitim Program Kitabı (36-72 Aylık Çocuklar İçin)*, Ankara.

Oğuzkan, Şükran, Demiral, Özgür, Tür, Gülseren (2001). *Okul Öncesinde Yaratıcı Çocuk Etkinlikleri*, Ya-Pa Yayın Pazarlama, İstanbul.

Oğuzkan, Şükran, Demiral, Özgür, Tür, Gülseren (1999). *Yaratıcı Çocuk Etkinlikleri ve Eğitici Oyuncaklar, MEB Devlet Kitapları*, Milli Eğitim Basımevi, 7. Baskı, İstanbul.

Oktay, Ayla (2000). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem*, Epsilon Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul.

Ömeroğlu, Esra, Turla, Ayşe (2001). Okul Öncesi Dönemde Yaratıcılık Eğitimi ve Desteklenmesi, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı: 151, Temmuz-Ağustos-Eylül.

Öncü, Türkan (2003). Torrance Yaratıcı Düşünme Testleri-Şekil Testi Aracılığıyla 12-14 Yaşları Arasındaki Çocukların Yaratıcılık Düzeylerinin Yaş ve Cinsiyete Göre Karşılaştırılması, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Sayı: 43, Ankara.

Öncü, Türkan (2000). Anasınıfı (6 yaş) Düzeyindeki Çocukların Şekilsel Yaratıcılıklarının Cinsiyet Değişkeni Açısından Karşılaştırılması, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Fakülte Dergisi 40*, Ankara.

Önder, Alev (2003). *Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama*, Epsilon Yayınevi, 5. Baskı, İstanbul.

Öz, İkim (1997). *Çocuk ve Kişilik*, Kök Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara.

Özer, Zuhâl (1991). Yaratıcılığa Giden Yolda Beyin Fırtınası, *Bilim ve Teknik*, Sayı: 348, Ankara.

Özözer, Yekta (2008). *Ne Parlak Fikir*, Sistem Yayıncılık, İstanbul.

Rowe, Alan J. (2007). *Yaratıcı Zeka*. (Çeviri: Şule Gülman). Prestij, Yayınları, İstanbul.

Ryan JR., Brenard (2003). *Çocuğum Okula Başlıyor*. (Çeviren: Müge İzmirli). Hayat Yayıncılık, İstanbul.

San, İnci (1979). Yaratıcılık, İki Düşünme Biçimi ve Çocuğun Yaratıcılık Eğitimi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt: 12, Sayı:1-4, Ankara.

Sezgin, Esra (2004). *Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Çocukları Yaratıcı Düşüncelerine Çeşitli Değişkenlerin Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Singer, Dorothy G., Singer, Jerome L (1998). *Çocuklarda Yaratıcılığın Gelişimi*. (Çeviren: Nurdan Cihanşümul). Gendaş Yayıncılık, İstanbul.

Sungur, Nuray (1997). *Yaratıcı Düşünce*, Evrim Yayınevi, İstanbul.

Sungur, Nuray (2001). *Yaratıcı Okul Düşünen Sınıflar*, Evrim Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul.

Şahin, Fatma (2000). *Okul Öncesinde Fen Bilgisi Öğretimi ve Aktivite Örnekleri*, Ya-Pa Yayınları, İstanbul.

Turla, Ayşe (2004). *Çocuk ve Yaratıcılık*, Morpa Kültür Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.

Üstündağ, Tülay (2005). *Yaratıcılığa Yolculuk*, Pegema Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara.

Yapıcı, Mehmet (2004). 0-5 Yaş Arası Çocukların Yaratıcılığının Geliştirilmesinde Ailenin Rolü. *Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi*, C.1, S. 1.

Yavuz (Yavuzer), Halide S. (1999). *Yaratıcılık*, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, İstanbul.

Yıldız, Fatma Ülkü, Şener, Tülay (2007). *Okul Öncesi Dönemde Yaratıcılık Eğitimi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Yılmaz, Sema (1990). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Yaratıcı Etkinliklerin Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Zembat, Rengin (1999). *Okul Öncesi Eğitimde Temel Konular*, Ya-Pa Yayın Pazarlama, İstanbul.

<http://www.aofbilgi.net/okul-oncesi-egitimin-tanimi-kapsami-ve-onemi-t-1998.html>. Erişim Tarihi: 24.03.2008.

<http://www.benimyuvam.com/50yazilar.asp?id=5&y=169>. Erişim Tarihi: 06.02.2008.

<http://egitim.milliyet.com.tr/Haber.aspx?HaberNo=2648>). Erişim Tarihi: 12.02.2008.

<http://www.egitim.aku.edu.tr/nkansu3.htm> . Erişim Tarihi: 09.03.2008.

http://www.epo.hacettepe.edu.tr/eleman/nuray_hoca/makaleler/yaratıcı.htm. Erişim Tarihi:23.01.2008.

http://www.fotografya.gen.tr/issue-16/goster.php?sayi=16&dosya=temeltasarim_index16.htm. Erişim Tarihi: 03.03.2008.

<http://www.izafet.com/hayatin-icinden/78580-yaratıcı-dusunme.html>. Erişim Tarihi: 21.01.2008.

http://kesan.meb.gov.tr/documents/veliler_icin_makaleler/yarat%C4%B1c%C4%B1l%C4%B1k.doc . Erişim Tarihi: 11.04.2008.

http://www.ogretmenlerforumu.com/cocuk_psikolojisi/cocukta_yaraticiligini_gelistirilmesi-t1226.0.html. Erişim Tarihi: 06.03.2008.

<http://okulweb.meb.gov.tr/81/08/380101/rehberlik/cyabo.htm>. Erişim Tarihi: 23.03.2008.

<http://okulweb.meb.gov.tr/29/06/962334/dokumanlar/dokuman5.htm>. Erişim Tarihi: 26.03.2008.

<http://www.okulonceciyiz.biz/archive/index.php/t-1215.html>. Erişim Tarihi: 21.01.2008.

http://www.sgk.gov.tr/wps/wcm/connect/fa6390804dc32e1a81ccdd95a05b4325/10062008_makale_09.pdf?MOD=AJPERES. Erişim Tarihi:13.03.2008.

<http://tutak.meb.gov.tr>

<http://www.umutdolu.com/egitim-kultur/sosyoloji/yaraticilik-nedir.asp>. Erişim Tarihi: 15. 02. 2008.

EK 1

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1) Çocuğun cinsiyeti:

a) () Kız

b) () Erkek

2) Çocuğun yaşı:

a) () 5

b) () 6

3) Annenin eğitim durumu:

a) () İlkokul

b) () Ortaokul

c) () Lise ve dengi okullar

d) () Önlisans veya lisans

4) Babanın eğitim durumu:

a) () İlkokul

b) () Ortaokul

c) () Lise ve dengi okullar

d) () Önlisans veya lisans

EK 2

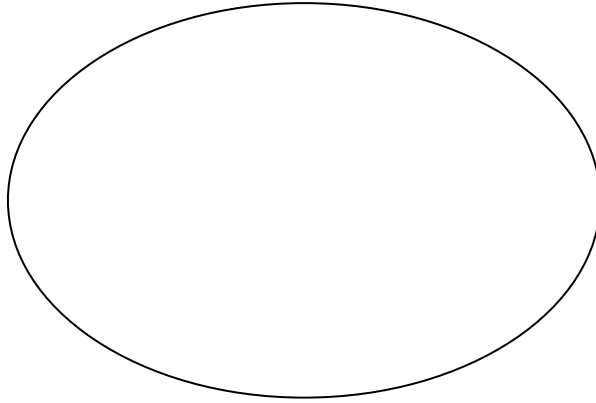
TORRANCE YARATICI DÜŞÜNCE TESTİ

1) RESİM OLUŞTURMA

Aşağıda düzgün olmayan renkli bir kağıt parçası var. Bununla çizebileceğin bir resim veya bir şekil düşün, yani bu şekil, yapacağın resmin bir parçası olsun. Bu şekli, boş bir kağıt üzerine, istediğin tere yapıştır, daha sonra kurşun kalemle ona çizgiler katarak bir resim ortaya çıkar.

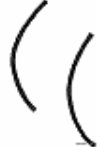

Hiç kimsenin düşünmeyi akıl edemeyeceği bir şey düşünmeye çalış. İlk düşündüğün şeye yeni düşünceler ekleyerek, yapabildiğin kadar ilginç bir hikaye ortaya koymaya çalış.

Resmini bitirdiğinde ona bir ad bul. Resme verdiğin ad, olabildiğince alışılmamış ve akıllıca düşünülmüş bir şey olsun ve resmin anlatmak istediğin hikayeye ad olsun.

2) RESİM TAMAMLAMA

Bak, bu ve bunun arkasındaki sayfalarda bitmemiş şekiller var. Bu şekillere çizgiler katarak, ilginç şeyler ve şekiller yapabilirsin. Bu tamamlayacağın şekillerin, ilginç bir hikaye anlatması da gerekiyor. Bunun için, önce ilk aklına geleni çiz ve sonra da buna, diğer aklına gelenleri ekle. Bu iş bitince, yaptığın her resim için ilginç bir başlık bul ve bulduğun başlığı yazdır.

 <p>1.</p>	 <p>2.</p>
 <p>3.</p>	 <p>4.</p>

 <p>5.</p>	 <p>6.</p>
 <p>7.</p>	 <p>8.</p>
 <p>9.</p>	 <p>10.</p>

3) DOĞRULAR

Bak, bu ve bunun arkasındaki sayfalarda, ikişer ikişer yan yana konmuş düz doğrular görüyorsun. 10 dakika zamanın var. Bu süre içinde bakalım bu doğrulara bazı çizgiler katarak kaç tane resim veya şekil yapabileceksin? Her yan yana konmuş iki doğru, yapacağın şeyin veya resmin ana kısmı olmalıdır. Yapacağın resmi tamamlamak için, yan yana konmuş doğruların arasına, üzerlerine ya da dış tarafına, kısacası istediğin yere çizgiler katabilirsin. Elinden geldiği kadar değişik şeyler veya resimler yap ve yaptığın resimlerin, ilginç bir hikaye anlatmasına çalış. Yaptığın her resim için bir başlık bul ve bu başlığı, doğruların altındaki numaralanmış yerlerin karşısına yazdır.

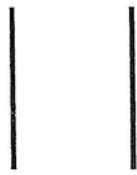
1.

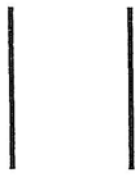
2.

3.

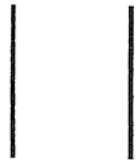
4.

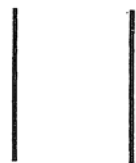
5.

6.

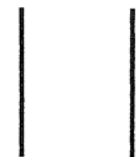
7.

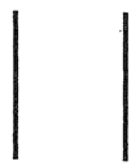
8.

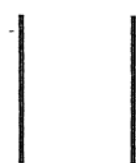
9.

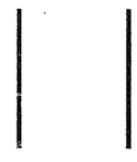
10.

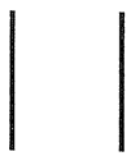
11.

12.

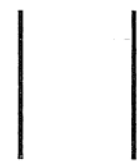
13.

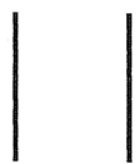
14.

15.

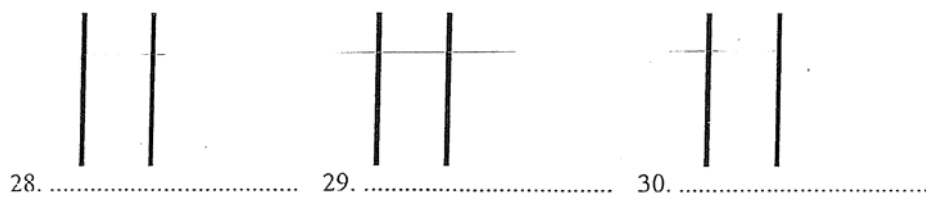
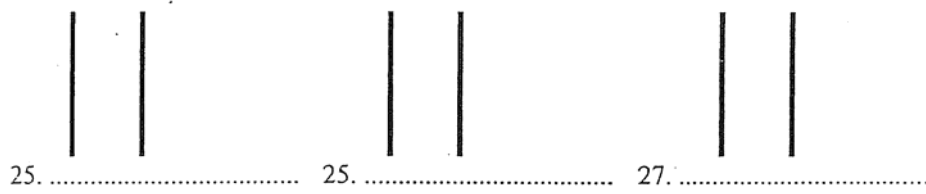
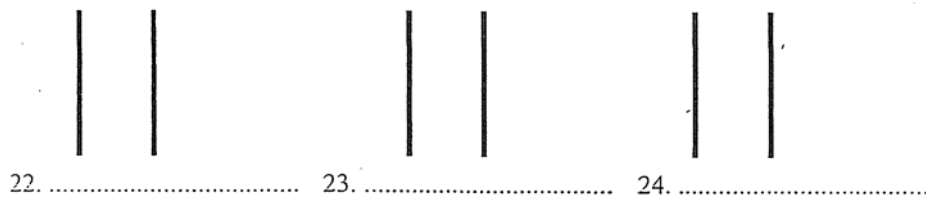
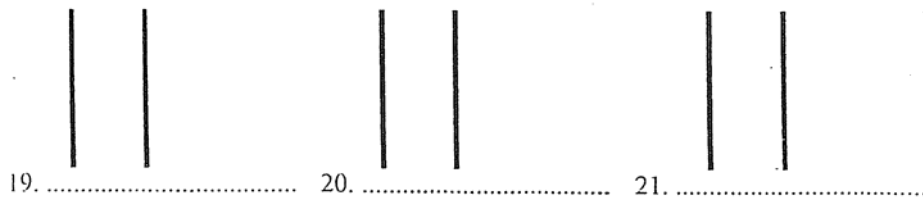
16.

17.

18.

EK 3

T.C.
KONYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

12.11.2009

Sayı : B.08.4.MEM.4.42.00.19/ 68167
Konu : Araştırma izni

SELÇUK ÜNİVERSİTESİNE
(Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi : 23/10/2009 tarihli ve B.30.2.SEL.0.41.00.00/360-7365 sayılı yazı

Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı yüksek lisans programı 064214011010 numaralı öğrencisi Zeynep ATAY' ın " Okulöncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5-6 yaş Grubu Öğrencilerin Yaratıcılık Düzeylerinin Yaş, Cinsiyet ve Ebeveyn Eğitim Durumlarına Göre İncelenmesi: Ereğli Örneği " konulu araştırmasını uygulama talebi incelenmiştir.

Üniversiteniz tarafından kabul edilen ve onaylı bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen araştırmanın, Ereğli İlçesi Musa Karabaş Anaokulu, Kız Meslek Lisesi Anaokulu, Gazi İlköğretim Okulu Anasınıfı, Aşağı Gündelen İlköğretim Okulu Anasınıfı 5 – 6 yaş grubu öğrencilerine uygulanmasında sakınca görülmemiştir. Ayrıca araştırmacıların talepleri halinde anket uygulamaları ilgili birim tarafından elektronik ortamda yapılarak sonuçları alınabilecektir.

Araştırmada Müdürlüğümüz tarafından onaylanarak gönderilen nüshalar kullanılacak olup, sonucun CD ortamında iki nüsha olarak Müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve adı geçene tebliğini rica ederim.

Kemal KARADAĞ
Vali a.
Vali Yardımcısı

EK:
1-Kişisel bilgi formu (1 sayfa)
2-Torrance düşünce testi (6 sayfa)